

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TARIM TURİZMİ VE TARIM TURİZMİ İÇİN
TAKAS (TATUTA) UYGULAMALARI: DOĞU
ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İBRAHİM RÜZGAR

Danışman
Doç. Dr. Mustafa DOĞAN

Eylül-2022
BATMAN
Her Hakkı Saklıdır

TEZ KABUL VE ONAYI

İbrahim RÜZGAR tarafından hazırlanan “Tarım Turizmi Ve Tarım Turizmi İçin Takas(TATUTA) Uygulamaları: Doğu Anadolu Bölgesi Örneği” adlı tez çalışması 01/09/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç.Dr Mustafa DOĞAN

.....

Danışman

Dr.Öğr.Üyesi Volkan GENÇ

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Derya Demirdizen ÇEVİK

.....

Üye

Doç.Dr. Erdem SEVEN

.....

Üye

Dr.Öğr. Üyesi Hasan GÜL

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof.Dr. Osman PAKMA

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

İmza

İbrahim RÜZGAR

01.09.2022

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****TARIM TURİZMİ VE TARIM TURİZMİ İÇİN TAKAS (TATUTA)
UYGULAMALARI: DOĞU ANADOLU BÖLGESİ ÖRNEĞİ****İbrahim RÜZGAR****BATMAN ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI****Danışman: Doç. Dr. Mustafa DOĞAN****2022, 52 Sayfa****Jüri****Doç. Dr. Mustafa DOĞAN****Dr. Öğr. Üyesi Volkan GENÇ****Dr. Öğr. Üyesi Derya DEMİRDİZEN ÇEVİK****Doç. Dr. Erdem SEVEN****Dr. Öğr. Üyesi Hasan GÜL**

Dünyada ve Türkiye’de tüm sektörlerde meydana gelen değişim, turizm sektöründe de yaşanmış, deniz, kum ve güneş eksenli klasik turizm anlayışının yanında son dönemlerde turizm ve turistik hareketlerde meydana gelen değişim ve ziyaretçilerin farklı turizm türlerine olan ilgileri neticesinde tarım turizmi, eko turizm ve benzeri alternatif turizm dallarına olan talepler de artış gözlemlenmiştir. Turistler artık, her şey dâhil deniz, kum, güneş tatil anlayışından, yöre ile bütünleşen, yöreyi daha iyi tanıyabilmek için yöre halkı ile birlikte yaşama olanağı sunan alternatif turizm çeşitlerine yönelmeye başlamışlardır

Temel içsel motivasyonları; doğayı koruyan, doğayla tümleşik, kentin kalabalığından ve gürültüsünden uzak, kırsal bölgelere seyahat etme, kırsalı tanıma ve bu sayede TATUTA(Tarım –Turizm- Takas) hareketlerine katılabilme, ekolojik tarımla uğraşma isteklerinin yanında; görülmemiş, keşfedilmemiş yerleri ziyaret etme ve bu yerlerde yaşayan bireylerin gelenek görenek ve yaşam koşullarını yerinde görme, o bireylerle birlikte yaşama istekleri sayesinde kırsal turizme ve tarım turizmine olan katılma istekleri artmıştır. Tüm bu nedenler göz önüne alındığında tarım turizmine olan talep artmakta ve bu talepleri karşılayabilmek adına yerel dinamikler ekolojik tarıma ve TATUTA çiftliklerine yatırım yapmışlardır.

Bu çalışmada; literatür araştırması yapılarak kırsal turizm, tarım turizmi, Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ve Doğu Anadolu Bölgesi detaylı bir şekilde ele alınmış, kırsal turizm, tarım turizmi ve TATUTA kavramları üzerinde çalışılmış; çiftlik sahipleriyle ve yöneticileriyle mülakat tekniği ve doğrudan gözlem kullanılarak, TATUTA projesi bağlamında Doğu Anadolu Bölge’sinde faaliyet gösteren Yalçınar Çiftliği ve Pehlivanlı Alabalık Çiftliği üzerinden tarım turizmi faaliyetleri araştırılmıştır. Nitel araştırmaya dayanan tezde keşif, doğrudan gözlem ve mülakat teknikleri kullanılarak veri toplanmıştır. Çiftlik sahipleri ve yöneticileriyle

yüz yüze yapılan görüşmeler neticesinde TATUTA projesinden memnuniyet algısının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çiftliklerde TATUTA projesine üyelik yapıldıktan sonra konuklarda artış olduğu gözlemlenmiştir. Projeden daha fazla verim alabilmek için projenin tanıtımının daha iyi yapılması, devlet desteğinin daha fazla olması, yatırım ve teşviklerin merkezi ve yerel hükümetlerce yapılması, alt yapı ve üst yapı sorunlarının çözülmesi, alternatif tarım çiftliklerinin yaygınlaştırılması gerektiği, bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmalarının daha fazla yapılması gerektiği fikrine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Tarım Turizmi, Buğday Ekolojik Yaşam Derneği, TATUTA Çiftlikleri, Doğu Anadolu Bölgesi, Türkiye*

ABSTRACT**Master Thesis****AGRICULTURAL TOURISM AND EXCHANGE FOR AGRICULTURAL TOURISM
(TATUTA) APPLICATIONS: THE EXAMPLE OF EASTERN ANATOLIA REGION****İbrahim RÜZGAR****INSTITUTE OF GRADUATE STUDIES
Batman University
Social Sciences Institute
Department of Tourism Management****Advisor: Doç. Dr. Mustafa DOĞAN****2022, 52 Pages****Jury****Doç. Dr. Mustafa DOĞAN****Dr. Öğr. Üyesi Volkan GENÇ****Dr. Öğr. Üyesi Derya DEMİRDİZEN ÇEVİK****Doç. Dr. Erdem SEVEN****Dr. Öğr. Üyesi Hasan GÜL**

The change which has happened in all sectors in Turkey and in the world has also occurred in the tourism sector as a result of the recent change in tourism and touristic movements and the interest of visitors in different types of tourism in addition to the classical tourism approach based on sea, sand and sun; an increase has been observed in the demands for agro-tourism, eco-tourism and similar alternative tourism branches. Henceforth; tourists have started to turn to alternative tourism types which offer the opportunity to live with the local people and integrated with the region in order to get to know the region better instead of the all-inclusive sea, sand and sun holiday understanding.

The desire to participate in rural tourism and agricultural tourism has increased due to their desire to visit unseen and unexplored places, to see the traditions and living conditions of the individuals living in these places, and to live with those individuals in addition to their basic intrinsic motivations; the desire to protect nature, integration with the nature, traveling to rural areas away from the crowd and noise of the city, recognition of the countryside and in this way participation in TATUTA (Agricultural Tourism Exchange) movements and engagement in ecological agriculture;

In this study; rural tourism, agricultural tourism, wheat ecological life association and Eastern Anatolia Region were dealt with in detail, rural tourism, agricultural tourism and TATUTA concepts were studied by conducting a literature research and the agricultural tourism activities applied in such farms were examined over the Yalçiner Farm and Pehlivanlı Trout Farm active in the Eastern Anatolia Region in the context of the TATUTA project by doing interview technique and direct observation with farm owners and managers. Data were collected by using exploration, direct observation and interview techniques in the thesis based on qualitative research. It was concluded that the perception of satisfaction with the TATUTA project is high as a result of face to face interviews with farm owners and managers. It has been observed that there is an increase in the number of guests after signing up membership for the TATUTA project in farms. It is understood that better promotion of the project, more government support, investments and incentives made by central and local governments, solving infrastructure and superstructure problems, dissemination of alternative agricultural farms, information and awareness activities are necessary in order to get more efficiency from the project.

Keywords: *Agro tourism, Wheat Ecological Life Association, TATUTA Farms, Tourism, East Anatolia Region, Turkey*

İÇİNDEKİLER

ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	- 1 -
1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE	- 2 -
1.1. KIRSAL TURİZM	- 4 -
1.1.1.KIRSAL TURİZMİN OLUMLU YÖNLERİ	- 8 -
1.2. TARIM TURİZMİ (AGROTURİZM).....	- 8 -
2.LİTERATÜR	- 11 -
3. TÜRKİYE'DE TARIM TURİZMİ	- 13 -
4. TA-TU-TA ORGANİZASYONU	- 15 -
5. BUĞDAY EKOLOJİK YAŞAM DERNEĞİ	- 18 -
II: BÖLÜM	- 20 -
2. ARAŞTIRMA ALANI: DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	- 20 -
2.1.1.İKLİM VE BİTKİ ÖRTÜSÜ.....	- 20 -
2.1.2. DEMOGRAFİK YAPISI.....	- 20 -
2.1.3. TARIM ÜRÜNLERİ.....	- 21 -
2.1.4. HAYVANCILIK	- 21 -
2.1.5.TURİZM.....	- 21 -
2.2. ERZİNCAN-KEMALİYE (EĞİN).....	- 22 -
2.3.ERZURUM- TORTUM.....	- 24 -
2.4.ARAŞTIRMANIN AMACI	- 27 -
3. YÖNTEM	- 28 -
4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI	- 28 -
5. BULGULAR	- 29 -
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	- 37 -
KAYNAKÇA	- 43 -
ÇİFTLİKLERE AİT GÖRSELLER	- 46 -
YALÇINER ÇİFTLİĞİNE AİT GÖRSELLER	- 46 -
PEHLİVANLI ALABALIK ÇİFTLİĞİNE AİT GÖRSELLER	- 48 -

KISALTMALAR

Adnks: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi

ECEAT: European Centre for Ecological and Agricultural Tourism

EVU: European Vegetarian Union

GDO: Genetiđi Değiştirilmiş Organizma

GEF: Global Environment Facility

IFOAM: International Federation of Organic Agriculture Movements

TATUTA: Tarım-Turizm-Takas

Tük: Türkiye İstatistik Kurumu

Wwoof: World Wide Opportunities on Organic Farms

ÖNSÖZ

TATUTA tarımla uğraşmayı kendine görev edinen aynı zamanda bununla geçimini sağlayan, gönüllü işgücü, bilgi desteği ve sürdürülebilir ekolojik tarımı desteklemek için oluşturulan TATUTA projesi kapsamında, Erzincan ve Erzurum şehirlerinde faaliyet gösterip projeye dâhil olmuş TATUTA çiftliklerinin turizm yönünden potansiyelleri değerlendirilmiş ve projenin amacına uygunluğu araştırılmıştır.

Araştırmanın konu seçiminden sürecin tez ile sonuçlanması aşamasına kadar güvenini ve desteğini esirgemeyen tez danışmanım Doç.Dr. Mustafa Doğan'a, çiftliklerinde bizlerle görüşmeyi kabul eden ve samimiyetle tüm soruları yanıtlayan ve fikirlerini beyan eden Yalçiner Çiftliğinden Sayın Latif Yalçiner ve Pehlivanlı Alabalık Çiftliğinden Sayın Ali Koçak Beyefendiye, bilgi paylaşımlarımdan dolayı Buğday Ekolojik Yaşam Derneği yetkililerine, eğitim hayatım boyunca bana emek veren tüm hocalarıma, eşime, aileme ve yazım esnasında emek veren Ahmet TAŞKIN ve Mustafa RÜZGAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim RÜZGÂR

GİRİŞ

Turizm; insanların yaşadıkları yerlerden belli süreler ile şehirlerin yoğun ve stresli yaşam şartlarından sıyrılıp hem bedenlerini hem de ruhlarını dinlendirmek amacıyla yaptıkları mekân değişikliğidir. Bu mekân değişiklikleri kişilerin tercihlerine göre doğa, deniz, kum, güneş, tarihi yapıtlar, kırsal bölgeler vb. şeklinde farklılık göstermektedir. Öznesi insan olan bu hareketliliğin çeşitli olmasının nedenleri sosyal, ekonomik, psikolojik, politik gibi nedenlere dayanmaktadır.

Turizm bir hizmet sektörüdür ve ana kaynağı insan emeğidir. Bu nedenle dünyanın en büyük endüstrilerinden biridir. Bunun yanında turizm, dünyanın en büyük kültürel etkileşim ağı olarak da kabul edilebilir. Yer değiştirme ile birlikte bu kültürel değişim-etkileşim sağlanmış olur. Ayrıca bu turistik hareketler ülkelerin ekonomisine ciddi katkılar sunmaktadır. Bu yer değişimi esnasında ulaşım olanaklarından yararlanılmakta ve varılan destinasyonlarda konaklama birimleri kullanılmaktadır. Bu olay XX. Yüzyıla özgü modern bir olay olarak görülmesine karşın, yer değiştirme hareketi insanlık tarihi kadar eskidir.

İnsanlar yüz yıllar boyunca çeşitli sebepler ve amaçlarla buldukları yerin dışındaki başka coğrafi yerlere hareket etmişlerdir. Dinamik bir yapıya sahip olan bu hareket, çeşitli dillerde değişik kavramlarla ifade edilmektedir. Bu dinamik yer değiştirme hareketlerinin gelişimi sonucu turizmin birçok tanımının ve turizm çeşidinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunun yanında turizm sektörü bir bölgenin ya da ülkenin ekonomisinde büyük önem taşımaktadır. Turizm sektörünün ekonomik değeri dünya genelinde artmaya devam ederken, turizm çeşitliliği de gelişmektedir.

Turizmin çeşitliliği günden güne farklı boyutlar almaktadır. Bunun örneklerinden biri de kırsal alanda gerçekleşen turistik ziyaretlerdir. Kırsal yerlerde gerçekleştirilen turizm faaliyetleri, bu kırsal bölgelere önemli faydalar sağlarken bir ülkenin bölgesel ya da yerel gelişmişlik farklarını azaltmaya yardımcı olmaktadır. Dünyanın en büyük endüstrilerinden biri haline gelen turizm faaliyetleri; gerçekleştiği yere, ekonomik, sosyal, alt yapı-üst yapı, bölgenin tanıtımı gibi birçok olumlu katkı sağlamaktadır. Bu nedenle turizm faaliyetlerine önem veren ülkeler bu paydan daha fazla yararlanmak adına alternatif turizm çeşitlerine de yönelimlerini arttırmış ve bu bağlamda alternatif turizm sektörlerine gözle görülür yatırımlar yapmaya başlamışlardır. Kırsal kalkınmadaki en büyük atağın turizm sayesinde yaşanabileceğini fark eden ülkeler, kırsal turizmi bir araç olarak kullanmaya başlamışlardır ve kırsal turizmi geliştirebilmek ve yaygınlaştırabilmek için yatırımlar yapmışlardır.

Bu çalışmada; Türkiye’de kırsal alanda tarım turizmi uygulamaları, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği’nin öncülüğünde yürütülen TATUTA (Tarım Turizm Takas) projesine bağlı yerel çiftlikler üzerinden incelenmiştir. Tez, TATUTA projesine bağlı Doğu Anadolu Bölgesindeki TATUTA projesine dahil iki çiftlikteki (Yalçiner Çiftliği ve Pehlivanlı Alabalık çiftliği), ekolojik tarım faaliyetleri ve tarım ile turizm arasındaki bağlantının nasıl sağlandığına odaklanmıştır. Doğu Anadolu bölgesi, diğer bölgelere oranla daha az çiftlik olması; özellikle tarım anlamında yoğun ancak turizmde sınırlı gelişkinliği olması nedenleriyle seçilmiştir. Tarım turizminin TATUTA üzerinden işleyişi, turizmle tarım arasındaki ilişkinin nasıl sağlandığı, bu faaliyetlere katılanlar ile Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği ve çiftlik sahipleri arasındaki ilişkiler detaylı olarak analiz edilmeye çalışılmıştır.

1.KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Günümüz dünyasının bir sorunu haline gelen küreselleşmeyle birlikte şehir dokusunun, şehir yaşamının ve şehirlilerin yaşam standartlarının durağanlaştığı görülmektedir. Bir başka ifadeyle; küreselleşmeyle birlikte insanı şehirlere hapseden ekonomik, sosyal, psikolojik vb. nedenlerden dolayı, insanlar durağan bir yaşama sıkışmış durumdadırlar. Kırsaldan kente doğru evrilen yaşam biçimleri, beraberinde bir takım yeni arayışlar getirmesinin yanında yerel motiflerin kaybolmasına ve yerel yaşamın unutulmasına neden olmuştur. Yoğun ve yorucu kent yaşamı insanlarda kısa zamanlarda da olsa doğa ile baş başa kalma ihtiyacı doğurmaktadır. Dolayısıyla bireylerin tek başlarına çalışabilecekleri, dinlenip, rekreatif aktivitelerde bulunabilecekleri ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri zaman dilimlerine ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Bu durum insanlarda yeni arayışlara, farklı turizm hareketlerine yönelmelerine neden olmaktadır. Bu yönelimler alternatif turizm olanaklarını beraberinde getirmiştir.

Kırsal turizm için bir ortak fikir ve tanımlama bulunmazken, tüm görüşlerin ortak paydalarında kırsal turizm için; çiftlik turizmi (farm tourism), köy turizmi (village tourism), yayla turizmi (highland tourism), tarımsal turizm (agrotourism) ve ekoturizm(ecotourism) bulunmaktadır (Aydın, 2012:39-46).Guyer-Feuler ilk kez 1905 yılında turizme ilişkin getirdiği tanımlamada, “insanların yoğun çalışma saatleri ve şehir hayatının kalabalığından kaynaklı gitgide artan hem zihinsel hem de bedensel dinlenme ihtiyaçlarını karşılamaları isteğini, gelişen ulaşım araçları sayesinde şehir yaşamından uzakta doğa ile baş başa kalabilmelerini sağlamalarının daha ulaşılabilir hale gelmesi sonucu ortaya çıkan modern çağa özgü bir olay”

olarak tanımlamıştır (Akt. Özlem, 2012:141-147) . Daha sonra Herman ise turizmi; “Başka bir yerden, bölgeden veya şehirden yabancıların başka bir yere bir süreliğine gidip kalmaları ve daha sonra tekrar geri dönmeleri ile ortaya çıkan hareketin ekonomik yönünü ilgilendiren hareketliliklerin tümü” (akt. Kozak, 2000:4) olarak tanımlamakta ve olayın sosyal ve kültürel yönünden bahsetmektedir. Pickard ise “Turizmin ana amacının ülkeye ekonomik yönden can suyu olacak para akışının sağlanması ve turistlerin yaptığı harcamaların ülke ekonomisine katkısının araştırılması” (akt. Kozak, 2000: 4) olduğunu söylemiştir. Görüldüğü üzere turizmin; sosyal, kültürel, ekonomik, psikolojik nedenlerden dolayı çeşitli farklı tanımları bulunmaktadır. Bu sebeple diğer tüm sosyal bilimler gibi turizmin birçok tanımı bulunmaktadır.

Farklı fiziksel ve sosyal özelliklerdeki coğrafyaları gezmek, görmek ve tanımak eylemleri son dönemlerde kitle turizminden ziyade yerini yerli halka, bölgenin kültürüne ve doğaya daha saygılı bir yaklaşım içerisinde gerçekleştirilen alternatif turizme bırakmıştır. Bu bağlamda yeni bir kavram olarak karşımıza çıkan kırsal turizm kavramını; köy turizmi, çiftlik turizmi, tarım turizmi gibi kavramlarla açıklamak mümkündür. (Karafakı ve ark. 2012:55-58).

Kitle turizmlerinde turizm faaliyetine katılan bireyler daha çok popüler turizm aktiviteleri ve destinasyonlarında kalırken, alternatif turizmde bunun aksine, özel ilgili ve sorumlu, yerel halkla iç-içe, doğaya ve çevreye duyarlı turistlerin tercih ettiği destinasyonlar yer almaktadır. Bunlara kuş gözlemciliği, dağcılık, dağ yürüyüşü, yayla turizmi, av turizmi, agroturizm, doğa ve macera turizmi örnek verilebilir. (Civelek ve ark. 2013:22-32).

Ülkelerin politik yapısı, coğrafi konumuna ve iklim şartlarına göre agroturizm faaliyetleri değişiklik göstermektedir. Devletler bu alanda devamlılığın ne kadar sürdürülebilir olmasını göz önüne alıp, agroturizmi bu derece desteklemektedir. Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, tarım turizmine çok önem vermekte ve bu turizmin getirilerinden pay alma çabasına girmektedir. Birçok ülke tarım turizmi faaliyetlerini tanıtmak amacıyla çeşitli pazarlama faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Çanga ve ark. 2018: 450-457).

Yoğun yaşam şartlarının getirmiş olduğu stres, kaygı ve endişe gibi faktörlerden arınmak, doğanın kalbinde dinlenmek isteyenler için tarım turizmi farklı bir tatil türü olarak kendini göstermektedir. Bu tatil türünün en güzel örneklerinden biri TATUTA çiftliklerdir. Hali hazırda ülkelerin büyük bir kısmında kitle turizmine devam edilmektedir. Bu durum doğaya çok fazla zarar vermektedir. Bununla ilgili olarak önlem çalışmaları yapılmasına rağmen doğanın zarar görmemesi kaçınılmazdır. Özellikle toplu şekilde yapılan turistik faaliyetlerin çevreye ve doğaya verdiği tahribatın asgari düzeye indirilmesi adına birçok ülke

farklı turizm türlerine yönelmişlerdir. Türkiye’de ve neredeyse tüm dünyada kitle turizmine karşın alternatif turizme yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Tarım turizmi, çiftlik turizmi ve kırsal turizm bu yapılan çalışmalara örnek olarak verilebilir.

Turizm faaliyetlerinin sonucu doğaya verilen zararların en aza indirilebilmesi ve turizmde farklılık yaratmak için günümüzde birçok farklı alanda turizm için atılımlar gerçekleşmektedir. Alışıl gelmiş deniz-kum-güneş üçlüsünden ziyade daha çok doğa ile başbaşa kalmak isteyenler için tarım turizmi ön plana çıkmaktadır.

Türkiye açısından durum değerlendirildiğinde de durum farklı değildir. Her ne kadar son yıllarda alternatif turizm türlerine ağırlık verilmeye başlandıysa da Türkiye’de deniz-kum-güneş tatil anlayışı hâkimdir. Oysa ki Türkiye, nice uygarlıklara ev sahipliği yapmış, tarihi ve kültürel yapılara sahip, coğrafi konumu ve dört mevsime sahip olması nedeniyle alternatif turizm için bulunmaz coğrafyaya sahip bir ülkedir. Ancak tüm bu olanaklara rağmen alternatif turizme yeteri kadar önem verilmemekte ve yeterli tanıtım yapılamamaktadır.

Alternatif turizmin çeşitlerinden gözle görülür ilgiyi gören tarım turizmidir. Son zamanlarda Türkiye’nin birçok şehrinde bu amaçla çiftlikler kurulmuştur. Turizmin daha da gelişebilmesi ve Türkiye’ye gelen misafirlere farklı ürün ve hizmetler sunabilmesi açısından alternatif turizme destek vermek ve bu turizmi önemsemek gerekir. Araştırmacılar tarafından tarım turizmine yönelik çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bazıları şu şekildedir;

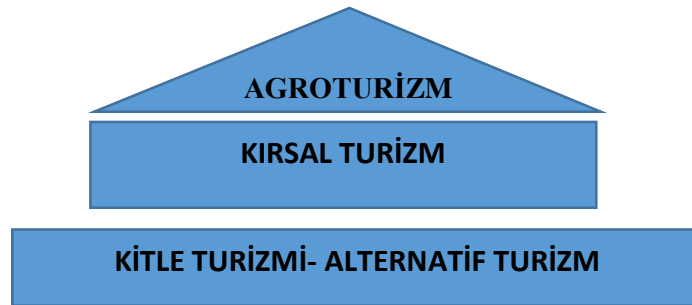
Weaver ve Fennell’e (1997:467) göre, tarım turizmi, “Bir çiftlik evinin turizm bileşenleri ile birleşerek şirketleşmesidir”. Mitchell (2006) ise tarım turizmini, kişilerin çiftlik şartlarını gidip gezip gördüğü, vakit geçirdiği bir olgu olarak tanımlamıştır. Prezezborska (2003)’e göre ise tarım turizmi, tüm turizm ve rekreasyon aktivitelerinin herhangi bir çiftlik aktivitesi ile birleşmesidir. Konaklama ile ilişkili ve konaklama ile ilişkili olmayan iki temel unsur ile tarım turizmi oluşmaktadır. Çiftlik yolları, müzeleri, açılış kapanış günleri, eğitsel aktiviteler, rehber eşliğinde tanıtım, parklar gibi unsurlar tarım turizminin bütünü oluşturur. Tarım turizmi diğer turizm türlerine göre daha yeni olsa da bu turizme ilgi gitgide artmaktadır.

1.1. Kırsal Turizm

Kırsal turizm; kırsal alanlarda çeşitli amaçlarla gerçekleştirilen turizm faaliyetlerinin genel çerçevesini ifade etmekte olup; doğa, çevre, tarımla birleşen ve diğer turizm çeşitleri ile de kolaylıkla bütünleşebilen bir turizm türüdür. Kırsal alanlarda geleneksel ekonomik işlevler, tarım ve hayvancılık olup, turizm olgusu bunlara sonradan eklenmiştir. Kırsal turizm için çok

kısa tanımıyla; kırsal alanlarda gerçekleştirilen turizm türüdür demek mümkündür. Turizm için kırsalın taşıdığı anlam; diğer turizm merkezleri dışında kalan, kentsel yerleşimlerden uzakta, kırlara özgü doğal ve kültürel yapının korunduğu, tenha, yapaylıkla tanışmamış (otantik) alandır. Kırsal turizmde, konaklama zamanından çok, gidilen konaklama alanının uzaklığı önemlidir (Grefte, 1994: 22-40).

Dünyanın birçok ülkesinde insanların kırsal bölgelere olan ilgisi artmaktadır. Kırsal bölgelerin bulunduğu coğrafya itibariyle çeşitli kırsal turizm türüne olanak sağlar. Kırsal turizm kavramı kırsal alanlarda yapılan her türlü turizm faaliyetini içerdiğinden yayla turizmi, av turizmi, akarsu turizmi, mağara turizmi, ekoturizm vb. de kırsal turizmin bir versiyonu olarak görülmektedir. Yanlış olmamakla birlikte, kırsal turizmde esas amaç bir köy, çiftlik, dağ evi, bağ evi vb. gibi yerlerde konaklayıp, kırsal kültürle tanışarak ve kaynaşarak bir tatil geçirmek olduğundan, aralarında amaç ve etkinlikler bakımından bazı farklar olduğu da bir gerçektir.

Şekil 1: Turizm ile İlişkili Kavramlar Piramit'i (Sznajder ve ark.2009:3)

Türkiye’de son yıllarda yapılan yerli yabancı turistik ziyaretlerle kırsal yerleşkeler, şehrin etrafındaki köyler, kasabalar ve kıyı şeridindeki tatil bölgeleri ile tarihi alanlar bu tür turistik faaliyetlere yabancı kalmamıştır. Fakat aynı zamanda yeni bir turizm türü olarak adlandırılan kırsal turizme olan ilgi de gitgide artmakta olup, bu bölgelere kırsal turizm amacıyla da ziyaretler yapılmaktadır.

Kırsal bölgeler, sadece kırsal turizmin gelişimi için değil birçok turizmde gelişim mekânı olmuştur. Kamp, karavan, doğa turizmi, tarihi ve kültürel turizm, kış sporları turizmi, dağ yürüyüşü ve dağ turizmi, yayla turizmi kırsal alanları kırsal turizm kadar hatta belki de daha çok ilgi görmektedir. Bu durum sonucunda şöyle bir soru oluşmaktadır, aynı alanı paylaşan birçok turizm çeşidi arasından kırsal turizmin farkı nedir? Buna yanıt da kırsal turizme farklı bir isim verilerek bu durum çözüme kavuşturulabilir.

Turistlerin son dönemlerde hem dünyada hem de Türkiye’de turizm yönelimleri ele alındığında turizm çalışmalarına katılanların beklentilerinin değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Son yıllarda kişilerin kalabalık ortamlardan uzaklaşıp kırsal alanlarda zaman geçirme yönelimi oldukça artmaktadır. Kırsal turizm, şehir hayatının yorucu, stresli, kurallarla dolu olmasından kaçan insanların, tatil anlayışının da değişmesi ile yaz turizminden farklı alternatif turizm arayışında olmaları ile ortaya çıkmıştır. Ayrıca sahillerin dolu olması, denizlerin yoğunluktan ötürü kirlenmesi ve eski doğallığının kalmaması, bazı bölgelerde de deniz sezonunun birkaç ay ile sınırlandırılması otellerin de bu nedenle yoğun taleplerden ötürü abartı fiyat vermesi sebebiyle insanların farklı arayışlara girmesine sebep olmuştur.

Bir bölgenin tipolojisinin tespit edilmesindeki tanıma göre kırsal alan, nüfus yoğunluğunun 10 bin kişiden az olduğu yer olarak tanımlanmaktadır. TÜİK verilerine göre de nüfus yoğunluğunun az olduğu bölgeler genel olarak “kırsal alan” olarak belirtilmiştir. Kırsal kalkınma ise, Birleşmiş Milletler örgütüne göre; topluluk olarak az sayıda olan küçük alanların sosyal ve ekonomik açıdan şartların iyileştirilmesi için yapılan çalışmalar olarak belirtilmiştir (Civelek ve ark. 2013: 30).

Kırsal turizm, insanların ikamet alanlarının dışındaki bölgelerde yörenin sunduğu doğal imkânlar ile kendilerine uygun ortamlarda para kazanma arzusundan uzak bir yaşantı biçimi olarak da tanımlanabilir. Buradaki asıl amaç turizm hareketine katılan bireyleri konaklayacağı kırsal alana götürmek, orada konaklattırmak ve getireceği ekonomik etkiyi burada hizmet veren sektöre kazandırmaktır. Bir başka tanıma göre ise kırsal turizm, coğrafik olarak şehir dışında gerçekleştirilen ve genellikle misafirleri turizm hareketinin gerçekleştiği kırsal alandan karşılayan bir turizm şeklidir (Douglas, 2001: 165).

Bu değerlendirmelerden sonra, turizmin genel tanımından yola çıkarak, kırsal turizm için şöyle bir tanımlama yapılabilir: Bireylerin kırsal bir destinasyona gidip orada konaklamaları, doğal ortamlarda doğa ile başbaşa kalıp dinlenerek ve o bölgeye-yöreye özgü faaliyetlere katılıp ya da izleyerek gerçekleşen turistik faaliyetlerdir. Kişilerin kırsal alana yönelmesindeki en temel etmen şehir hayatından ve rutininden doğaya kaçma isteğidir. Doğaya ve çevreye olan duyarlılığın artması günümüzde kırsal kalkınmada turizmin önemini de güçlendirmiştir.

Kırsal turizm, şehir hayatının karmaşık ilişkilerinden, yoğun çalışma koşullarından sıkılmış, betonlaşan şehir hayatından uzaklaşma isteği duyan insanların ve doğaya duyarlı turistik tüketicilerin doğayla bütünleşme isteğiyle hareket ettiği, çevresel tahribatın ve gürültü kirliliğinin olmadığı, ekolojik faaliyetleri gerçekleştirme odaklı turizm olarak tanımlanabilir.

Kırsal turizm kıyı-deniz turizmine alternatif turizm türü olarak değerlendirilebilmektedir. Bireyleri kırsal turizme yönelten nedenler ekonomik, toplumsal ve kişisel tercihler olarak sıralansa da, kırsalın sahip olduğu bazı olanaklar, insanları kırsala çekmektedir.

Kırsal turizm aynı zamanda kırsal kalkınma için bir fırsattır ve kırsal kalkınmadaki esas amaç; kırsal bölgelerde kalan insanların hayat koşullarını daha güzel bir hale getirmek, şehir ve kır yaşantısının gelişme düzeyi farkını minimuma indirmektir. Bu sebeplerin dışında da kırsal alanlardan şehir bölgelerine göç edilmesine engel olup, üretiminde sürekliliğini sağlanıp istihdam alanları oluşturmaktır.

Kırsal turizmin meydana gelmesinde önemli rolü olan, kişileri kırsal turizme yönlendiren faktörleri şu şekilde belirtebiliriz:

- ✓ Tatilden beklentilerin değişmesi, yeni tatil anlayışlarının ortaya çıkması,
- ✓ Şehir hayatının giderek daha bunaltıcı, stresli, kuralcı ve sınırlayıcı olması,
- ✓ Denizlere kıyısı olan bölgelerimizdeki alanların kirlenmesi nedeniyle kentlerden farkının kalmaması ve oradaki doğal ortamında giderek betonarme yapılara dönüşmesi,
- ✓ Kıyı bölgelerinin kalabalık ve gürültülü olması sebebiyle dinlenmeye olanak sağlamaması,
- ✓ Deniz sezonunun sınırlı olması, talep doğrultusunda ilginin çok olması nedeniyle yüksek fiyatların olması,
- ✓ Kentsel nüfusun %80-90'lara varan ülkelerde, şehirlerden kırsala dönüşün başlaması,
- ✓ Gelişmiş ve gelişmekte olan bazı ülkelerde kentsel nüfusun kırsal nüfustan fazla olması,
- ✓ Orta ve yaşlı nüfus oranının genç nüfusa göre daha çok olması, tatile çıkmaya hazır bir kitle olması ve bu kitlenin tatil için havası temiz, doğallığı ile ön plana çıkan ve kalabalık olmayan mekânları tercih etmesi,
- ✓ Kentlerde yaşamını sürdüren insanların bir kısmının kırsal kökenli olması nedeniyle, yıl içerisinde bu bölgelere devamlı ziyaretlerde bulunması,
- ✓ Kırsal turizmin ekonomik açıdan daha uygun olması nedeniyle, dar ve orta gelirli bireyler tarafından daha çok tercih edilmesi
- ✓ Yoğun iş temposunda yaşamlarını sürdüren insanların, farklı kişilerle sıcak ve çıkar odaklı olmayan arkadaş ortamı bulma isteği.

Bütün bu nedenlerden dolayı kırsal bölgelerde tatillerini yapmak isteyen, buna karar veren bireyler, diğer alışlagelmiş tatil türlerinde bulamadıkları olanakları ve fırsatları da bu kırsal alanlarda bulmalarından ötürü kırsal turizmi tercih etmektedirler.

1.1.1.Kırsal Turizmin Olumlu Yönleri

Kırsal turizm; şehir veya turistik bölge diye tabir edilen yörelerin, popüler destinasyonların dışında yapılan bir turizm çeşididir. Bu nedenle kırsal bölgelere yapılan turistik seyahatlerin yöreye çeşitli katkıları bulunmaktadır. Kırsal turizmde turistler, yöre halkının el sanatlarıyla ve onların yörelerine ait ürünlerle, geleneksel mutfaklarıyla, yetiştirdikleri tarım ürünleriyle, yöreye özgü doğal konaklama tipleriyle tanışır. Kırsal turizmin çekicilikleri şöyle sıralanabilir:

- Kırsal alanların doğal yapısının korunmasının yanı sıra şehirlerdeki hava ve çevre kirliliğinden uzak durulması,
- Kırsal alanların kendilerine özgün yapılarının olması,
- Kırsal bölgelerde hava ve suyun yanında, her türlü besin maddelerinin de saf, katkısız elde edilişi ve bu besinlerin yerel özellikler taşıması,
- Ata binme, uzun yürüyüşler (dağ yürüyüşü), doğa yürüyüşleri ve tırmanışlar (hiking), akarsu, dere aktiviteleri, balık tutma, avlanma, bisiklete binme, meyve sebze toplama gibi birçok etkinlik sunması önemlidir.

Kırsal bölgelerde yapılan turizm; en başta, kırsal çevrenin yenilenmesi ve modernleşmesi sürecine katkıda bulunma özelliğine sahiptir. Kırsal turizmin gelişmesi için hükümetlerin ya da kırsal turizm politikası belirleyicilerinin yenilikçi bir politika uygulamaları için sürdürülebilir hedeflerin saptanması gerekir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 1983:8).

1.2. Tarım Turizmi (Agroturizm)

Tarım turizmine, İngilizcede tarım anlamına gelen agriculture kelimesinin kısaltması ile oluşmuş olan "agroturizm" de denmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yerlerde bu faaliyetlere katılma ya da izleme-öğrenme amaçlı gerçekleştirilen ziyaret, konaklama ve etkinliklerden oluşan turizm türü olarak görülmektedir. Bu sayede tarımsal üretimin turizm ile yer değiştirmesi yerine, turizm ile bütünleşmesi söz konusu olabilmektedir. Yani, özellikle gelişmekte olan yörelerde sıkça görülen tarım alanlarını turizm işletmeciliği adına yok eden

değil, tersine tarımla birlikte turizmi de geliştiren yeni bir turizm faaliyet alanı olarak agroturizm önem kazanmaktadır (Küçükaltan, 2002: 151).

Tarım veya çiftlik turizmi kırsal turizmle iç içe girmiş olan bir turizm çeşididir. Kırsal alanlarda konaklama, etkinlik ve faaliyetler özel olarak çiftliklerde yapılıyor ve tarım ve/veya hayvancılığı da kapsayacak biçimde turistik ziyaret burada gerçekleşiyorsa buna çiftlik turizmi denir. Tarım turizmi çevre ve kırsal alanlar ile bütünlüğü sağlamakta olup aynı zamanda doğanın, kırsal bölgelerin de korunmasını sağlamaktadır. Neticede, tarım ve çiftlik turizmi aynı amaca hizmet etmektedir, bu yüzden aralarında kesin bir fark olmamasının yanında yapılış amacı ve kalınan yerler arasında farklar bulunmaktadır ve buna göre isimlendirilmektedirler. Agroturizm; yerel halka sunduğu imkânlar ve istihdam oluşturması, göç kavramının azalması, insanlara doğaya ve çevreye karşı bilinç aşılayıp, kültürel etkileşimi sağlaması ile kırsal kalkınmaya da destek olmaktadır. Tarım turizmi faaliyetleri, destinasyonun ya da çiftliğin bulunduğu ülkeye, bölgeye veya yöreye göre değişkenlik gösterebilir. Buna rağmen tarım turizmi faaliyetleri benzer özellikler de göstermektedir.

Tarım turizmi ile kırsal turizmin tanımlamalarına bakıldığında, her iki turizm türü arasında çok fark görülebilir. Kırsal Turizmde kırsal yerleşim alanlarında yapılan her türlü turizm faaliyetlerini içinde barındırırken tarım turizmi sadece tarımsal alanda yapılan turizm faaliyetidir. Kırsal turizm kapsamına giren turizm çeşitleri; av turizmi, dağ turizmi, dağ yürüyüşü turizmi, yaban hayatı gözlem turizmi vs. Ancak, tarım turizmi sadece tarımsal faaliyetlerin yapıldığı bir turizm faaliyetidir. Bundan da anlaşılacağı üzere kırsal turizm tarım turizmini de içine alan daha geniş bir ifadedir ve faaliyetlere katılım sağlayan profiller açısından da pek bir fark yoktur. Çünkü iki turizm faaliyetine katılmak isteyen turist profillerindeki asıl gaye şehirden sıkılıp, doğayla iç içe bir tatil anlayışına sahip kimselerden oluşmaktadır.

Tarım turizmi (agroturizm); tarımsal faaliyetlere engel olmadan, kırsal yörelerin dinlendirici etkisinden yararlanarak, gelir düzeyi diğer sektörler göre düşük olan tarım sektöründe faaliyet yürüten üreticilere ek maddi gelir olanakları sağlayan, yöre ve ülke ekonomisini, sosyal ve kültürel yapısını olumlu yönde etkileyen bir turizm faaliyet alanıdır. Agroturizm kavramının farklı tanımlamaları bulunsa da temelde aynı anlamları içermektedir. Agroturizm, tarım ve turizmin birlikte yapıldığı TATUTA (Tarım-Turizm-Takas) ile ilgili sürdürülebilirlik açısından önemli bir yere sahip turizmin bir alt başlık tipide denilebilir.

Agroturizmin temeline inildiğinde tarımı ve turizmi bir çatı altında topladığı görülmektedir. Latince “ager” kelimesinden türetilen agri (agro) tarım bilimi anlamına gelmektedir. Bireylerin yaşamlarını idame ettikleri yerlerden çeşitli zihinsel, fiziksel ve

rekreasyonel hedeflerle seyahat etmelerine ise turizm denmektedir (Sznajder ve ark, 2009: 197). Willams ve ark. (2001) agroturizmi tarım faaliyetlerinin doğal ortamlarda turizm deneyimi ile kombine edilmesi olarak tanımlamaktadır. Hilchey (1993)'e göre agroturizm; agroturizm faaliyetlerine katılım sağlayanların eğlenceli zaman geçirmesine olanak sağlayan ve katılımcılara değişik etkinlik fırsatı sunulan farklı birçok çiftlik ürününün tanıtılıp, çiftliklere ek maddi gelir sağlanması amacı taşıyan iş olarak ifade edilmektedir.

Agroturizm; gelişmekte olan ülkelerin geçim kaynaklarından biri olarak görülmektedir. Bundan farklı olarak tekdüzelikten kaçınmak isteyen bireyler tarafından farklı bir alan olarak görülmesi agroturizmin hızlı bir şekilde büyümesini tetiklemiştir. Tarım turizmi öncelikle tarım ile uğraşan ve geçimini tarımdan sağlayan bölge halkını etkilemektedir. Bununla beraber çevredeki toplumların da sosyokültürel yapısını etkilenmektedir. Bu nedenlerle tarım turizminin; tarımla uğraşan ailelere istihdam sağlamak, gelecek kuşaklar için tarım arazilerini korumak ve tarıma özendirmek için bir araç olduğu savunulmaktadır (Barbieri, 2013: 252-260).

Tarım turizminin birçok açıdan faydası bulunmaktadır. Tarım turizmi, başat olarak tarım sektöründe çeşitliliğe ve sektörün ekonomik açıdan büyümesini sağlamanın yanında birçok faydası bulunmaktadır. Tarım turizminin tarım sektörü açısından faydaları şöyle sıralanabilir: (Michigan Advisory Commission, 2007; Williams ve ark. 2001: 4)

- Tarım turizmi, bu sektörde faaliyet gösteren işletmelerinin büyüüp gelişmesini sağlar.
- Farklı tarımsal ürünlerinin geliştirilmesine ve çeşitlendirilmesine olanak sağlar.
- Tarım kaynaklı gelirlerin artmasına olanak sağlar.
- Yeni ve alternatif turizm pazarlarının oluşmasını sağlar.
- Yöresel tarım ürünlerinin bilinirliğini ve tanınırlığını sağlar.
- Tarım sektöründe faaliyet yürüten işletmelerinin daha kullanışlı ve yönetsel hale gelmesine yardımcı olur.
- Tarım sektöründe tarımsal sürdürülebilirliği sağlar.

Tarım turizminin kırsal bölge veya toplum açısından faydaları şöyle sıralanabilir (Agriculture and Forestry, 2000:2; Williams ve ark. 2001:4)

- Sektör sayesinde bölgedeki yerel işletmeler için ek bir gelir imkânı doğar.
- Bölgedeki alt yapı, üst yapının geliştirilmesine olanak sağlar.
- Kırsal bölgelerde yerel faaliyetlerin çeşitlendirilmesine bu yerel faaliyetlerin bilinmesine olanak sağlar.

- Kırsal bölgelerde bulunan ve bozulmamış doğanın korunmasını sağlar.
- Yöredeki örf, adet, gelenek ve göreneklerin, el sanatlarının ve yöreye ait diğer yerel ürünlerin tanıtılmasını sağlar.
- Yöredeki kişilerin ekolojik tarım konusunda eğitilmesine ve bilinçlenmesine katkıda bulunur.
- Yöredeki yaşayan kişiler için ek bir maddi gelir ve yeni iş imkânları oluşur.
- Yatırım almamış kırsal bölgeler için, yatırımcıların yatırım yapma istekleri oluşur.
- Tarım turizmi sayesinde çiftliklerdeki aile bireylerinin tümü istihdam edilebilir. Bu da aileler için ek bir maddi gelir anlamına gelmektedir. Tarım turizminin turizm açısından faydaları ise şöyle sıralanabilir: (Williams ve ark. 2001:5)
- Ziyaretçilere farklı bir tatil anlayışı ve hizmeti sunulmasını sağlar.
- Kırsal bölgelere ziyaretçi sayısında artış olur. Böylelikle birçok konaklama alanının tanıtılması sağlanmış olur.
- Kırsal bölgelerde turizm sezonunun dört mevsimde yapılabilir olmasını sağlar.
- Ülkeye maddi kaynak girdisi sağlar.

Çiftlik turizmi, kırsal turizm çerçevesinde güçlü bir çevre unsuru ile birlikte ele alınan bir turizm çeşidi olup çiftlik turizmi ile ilgili birçok tanım bulunmaktadır fakat genel olarak çiftlik sahibi ile birlikte çiftlik işlerini yapabilme olanağı olan çiftliklerde gerçekleştirilen turistik faaliyetler temeline dayanmaktadır (Ersöz, (2015). Bu açılarından tarım turizminin kırsal turizm içinde önemli bir alanı kapladığı ve gelişme potansiyeli gösterdiği düşünülebilir. Birçok noktada işlevsel olan tarım turizmi, kırsaldaki turizm faaliyetlerini üretim ve tüketim süreçleriyle birleştiren; öğretici, farkındalık artışı sağlayan ve farklı deneyimler sunan bir çerçeveye sahiptir.

2.LİTERATÜR

Literatür incelemesinde tarım turizmi veya çiftlik turizmi bağlamında, TATUTA ilişkisini kurarak yapılan araştırmaların daha çok lisansüstü tezler olduğu görülmüştür. Civelek (2013), “Sürdürülebilirlik Kapsamında Agroturizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki TATUTA Çiftliklerinin Agro-Turizm Potansiyeli Yönünden Değerlendirilmesi” isimli yüksek lisans tezinde Muğla yöresinde faaliyet gösteren çiftlikleri çalışmış ve değişen

koşullar ve turizmin yaygınlaşması neticesinde alternatif turizme olan yönelimin arttığını, tarım turizmine olan ilginin arttığını ve sürdürülebilirlik için tarım turizminin gerekliliğini, kitle turizminin doğaya verdiği zararları en aza indirmek için TATUTA ile ilgili çalışmalara daha fazla önem verilmesi gerektiğini dile getirmiştir.

Gümüş (2015), Yerel Halkın Bakış açısıyla Kırsal Kalkınmada Tarım Turizmi: Tekirdağ İli Örneği adlı yüksek lisans tezinde; tarım turizmini kırsal turizm ana başlığı altında incelemiş, tarım turizminin yöre halkının sosyal ve ekonomik açıdan değerlendirilmesi için bir fırsat olarak görürken; Tekirdağ ili için gerekli yatırım ve tanıtım faaliyetlerinin yapılmadığı ancak buna rağmen bu çiftlikleri işleten aileler için birer gelir ve geçim kaynağı olduğunu belirtmiştir.

Şimşek (2016), TATUTA çiftliklerinde konaklayan bireylerde TATUTA ile ilgili bilincin oluşup oluşmadığı konusu üzerinde çalışmış ve ziyaretçilerin farkındalık ve bilinç seviyelerinin olumlu yönde geliştiğini bulmuştur. Şekerli (2018), TATUTA ile yürüyen turizm anlayışında ziyaretçiler için temel amacın, kentten uzaklaşp, kendiyile ve doğayla baş başa kalma motivasyonunun yanında, yöreyi ve kültürleri tanıma amaçlı yeni tatil anlayışları olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Yıldırım (2018), bir çiftliğin eğlence ve rekreasyon amaçlı ziyaretçilerin kullanımına sunulması genel anlamda çiftlik turizmi olarak nitelendirilmektedir. Ve kırsal alanların çiftlik turizmi kapsamında değerlendirilmesi hem kırsal kalkınma da hem de sürdürülebilirlik anlamında önem arz etmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada Türkiye’de TATUTA ’ya bağlı faaliyet gösteren çiftlik işletmecilerinin ve bu çiftlikleri ziyaret edenlerin çiftlik turizmine ilişkin deneyimlerini incelemiş ve genel olarak hem işletmecilerin hem de katılımcıların memnuniyet algılarının yüksek olduğunu bulmuştur.

Poyraz (2020) dünya genelinde yaşanan gıda krizi bu krizin neden olduğu tahribatlar neticesinde; hem dünya genelinde hem de Türkiye özelinde bununla mücadele etmek için kurulan organizasyonlar temelinde TATUTA’yı incelemiştir. Artuğer ve arkadaşları (2013), TATUTA çiftliklerinin pazarlanması ve tanıtılmasında, çiftliklerin kişisel web sitelerinin olmaması ve her çiftliğin faaliyetlerini tanıtan web sayfalarına sahip olması gerektiğinin dile getirmiş; aynı zamanda Yılmaz (2008)’da bu konuyu destekler ifadelerde bulunmuştur.

Küba’da “Sürdürülebilir Kent Tarımı” araştırmasında Kunt (2015); Sovyetler birliğinin dağılmasından sonra ambargoya uğrayan ve buna bağlı olarak petrol sorunu yaşayan Küba’nın, bu sorunu gidermek için sürdürülebilir kent tarımı politikası uygulayarak krizi nasıl fırsata çevirdiğini detaylandırmış ve ekolojik tarımı destekleyici kooperatif deneyimlerinin başarılı bir şekilde yürütülmesinin verimlilik üzerinde olumlu etkilerini incelemiştir. Mironkina ve ark.

(2021), Altay Bölgesi, Leningrad Bölgesi, Kaluga Bölgesi, Yaroslavl Bölgesi'nde yapılan tarım turizmini irdelemiş ve bu kırsal bölgelerde tarım turizmini kırsal turizmi canlandırabilmek için bir fırsat olarak görmüş ve Rus tarım turizminin başlıca avantajları; düşük rekabet, minimum risk ve genişleme yeteneğinin olduğunu bulmuştur.

Salvatore Ammirato ve ark (2020), turistlerin ihtiyaçları ile kırsal toplulukların ihtiyaçlarını karşılaştırmış, kırsal turizmin çevreye verdiği zararın az olduğu buna karşın kırsal yerleşim alanların bu sayede turizm gelirinden daha fazla pay almaya başladıkları konusunda hemfikirdirler. Rudorwashe Baipai (2022) ise tarım turizminde gösterilen başarı durumlarını gerekçeleriyle çalışmış, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri karşılaştırmasını yapmıştır.

Maryam Mahmoodi ve ark. (2022) İran ve Polonya örneklerinde yaşanan fırsatlar ve olası zorluklar üzerinde bir çalışma yapmış; Polonya'da tarım turizmi üzerinde daha önce çalışılmaya başlandığı, İran'a göre da Polonya'nın tarım turizmi konusunda daha deneyimli olduğu kanısına ulaşmışlardır. Gössling ve Mattsson (2002), son 50 senede sanayileşmiş ülkelerde ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik gelişmeler sonucunda kırsal bölgelerde önemli yapısal değişiklikler yaşanmıştır. Bu yapısal değişimin bir sonucu olarak kırsal alanlarda ekonomik yapı da değişime uğramış ve kırsal kalkınmanın sağlanması için yeni modeller geliştirilmiştir. Bu doğrultuda bugün çiftlik turizmi büyük önem taşımakta, tarımsal çeşitlendirmenin ve yerel kalkınmanın tamamlayıcı bir aracı olarak görülmektedir demişlerdir.

Tüm bu çalışmalardan anlaşılacağı üzere, kitle turizmi beraberinde özellikle çevre ile ilgili sorunlarda getirmektedir. Çünkü endüstriyel turizm, doğaya zarar vermektedir ve son yüzyılda turizm hareketlerine katılan bireylerin sayısında yaşanan artış bu zarar katsayısını yükseltmektedir. Tüm bu gerekçelerde kırsal turizm özellikle kırsal bölgelerde turizm gelirinden yeterli payı alamayan kesimler için bir fırsat doğurmuştur. Turist açısından ise değerlendirildiğinde, ucuza konaklama, yerelle tanışma, işgücüne katılım ve bireysel mutluluk gibi birçok olumlu etkiyi içinde barındırmaktadır. Tüm bu çalışmaların ortak vurgusu, tarım turizminin ekolojik dengeye faydası olduğu ve bunun alternatif turizm için bir fırsat olduğu ve yöreye ekonomik katkılarının olduğu noktasında birleşmektedir.

3. TÜRKİYE'DE TARIM TURİZMİ

Tarım turizmi, tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu yörelerde yapılan, kaynakların sürdürülebilirlik doğrultusunda kullanıldığı bir turizm türüdür (Oruç, 2015:10). Deniz-kum-güneş turizminin dışında çevrenin önemine dikkat çekmek isteyen, doğanın korunması

konusunda bilinçli olan insanların ekolojik tarıma yönelmesi ile tarım turizmi daha çok ön plana çıkmıştır. Türkiye’de tarım turizmi, TATUTA Yaşamı Destekleme Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın desteğiyle 2004 yılında hayata geçirilmiştir.

Buğday Ekolojik Yaşam Derneği çeşitli bölgelerde TATUTA çiftlikler projesini devam ettirirken Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas), projesi ile konuklarına rehberlik etmektedir. Bu çiftliklerde konaklamak isteyenlerin derneğe üye olmaları gerekmektedir. Yine bu çiftliklerin amacı tarım turizmi ile çiftçilerin iş yükünü azaltıp, maddi ve manevi açıdan da rahatlatmaktır. Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin, 25 çiftlikle başladığı ve bugün 79’u aşkın çiftlikte sürdürdüğü tarım turizminde, çiftlikte çalışma karşılığı ücretsiz tatil yapanlar “gönüllü” (konaklama süresince çalışanlar) ve “konuk” (konaklama ve aldığı hizmet karşılığında para ödeyenler) olarak ikiye ayrılmaktadır. TATUTA programı, ekolojik tarım yapan çiftçiye maddi ve manevi anlamda desteklerken, yaşamın devamını sağlayan ürünlerin kaynağını, çiftliklerdeki yaşam koşullarını tanıtmayı ve bilgi ve işgücü takası yapmayı hedeflemektedir. TATUTA birinde gönüllü olmak istendiğinde www.woofturkey.org isimli web sitesi üzerinden işlem gerçekleştirilmektedir. Buğday Derneği ile WorldWide Opportunities on Organic Farms Türkiye (WWOOF Türkiye)’nin birlikte organize ettiği ziyaretlerde “tarım turisti” olmak için yapılması gerekenler şöyle tarif edilmektedir (www.woofturkey.org; www.bugday.org): Ziyaretçilerin öncelikle gitmek istedikleri çiftlikleri seçmeleri gerekmekte ve her çiftliğin ziyaretçi kabul dönemleri olup ziyaretçi kabul dönemi ve çiftliklerin özelliklerine göre yapılan tercihlerin ardından, konuk mu yoksa gönüllü mü gitmek istenildiğine karar verilmektedir. Konuk olarak çiftliklere gidenler ekopansiyon tarzı yerlerde ya da çiftliklerdeki konuk odalarında kalmaktadırlar. Gönüllülerin çiftlikleri ziyaretlerinde gönüllüler maddi katkı yapmadan da sadece o an ihtiyaç bulunan alanda iş gücüne katkı sağlayarak da bu ziyaretleri gerçekleştirebilirler. Bunun karşılığında da çiftlik sahibi gönüllü ziyaretçilere kalacak yer ve yemek vermektedir. Bu şekilde ziyaretçiler hem bağ-bahçe ve diğer tarımsal faaliyetlerle ile uğraşp streslerini atıyor hem de TATUTA tarım hakkında fikir edinmektedir.

Sisteme üye olarak (Üyelik ücreti 1 kişi için 100 TL; 2 kişi için 150 TL ve 2 yıl için geçerli) dâhil olunmakta ve ardından çiftlikler ile doğrudan temasa geçilebilmektedir. Bu tarım turizm çiftliklerini ziyaret edecek kişilerin, bu konuda bilinçli ve istekli olmaları, sorumluluk alabilmeleri, tarım turizminin yapıldığı bölgede yaşayan insanların geleneklerine saygılı olması ve çevresindeki insanlara tarım turizmini ve güzelliklerini anlatıp bu çiftliklere davet etmesi beklenmektedir. Türkiye’de tarım turizmi 2004 yılında Buğday TATUTA Yaşamı Destekleme Derneği tarafından Birleşmiş Milletler kalkınma programı desteğiyle faaliyete geçirilmiştir.

TATUTA projesi klasik tatil yöntemi olan deniz, kum ve güneş turizmi dışında farklı şeyler yapmak isteyen, ekolojik tarım bilincine sahip olan yerli ve yabancı turistlerin dikkatini çekmiş ve çekmeye devam etmektedir.

Derneğin Türkiye’de çeşitli yerlerinde bulunan TATUTA çiftlikler ile devam eden TATUTA projesiyle çiftliklere misafir olmak isteyen bireylere rehberlik hizmeti de sunmaktadır. Bu sebepten ötürü bu çiftliklerde konaklamak isteyenlerin derneğe üye olması gerekmektedir. Öte yandan da doğal ürünler tüketmemizin kaynağını, çiftliklerde ki yaşam şartlarını tanıtmayı, iş yükünü hafifletmeyi hedeflemektedir. TATUTA tarım için mevsimlik işçiler gibi gelen bireyler çiftliklerde gönüllü olarak çalışmaktadırlar. Bu nedenle de çiftlik sahibi yemek ve kalacak yeri onlara tahsis etmektedir.

4. TA-TU-TA ORGANİZASYONU

Gelişen ve dönüşen kentleşme ve sanayi kültürüne karşı 1960’larda başlayan bir akım olan “Back To the Land Movement” (Toprağa Dönüş Hareketi) kendi kendine yetebilen bir hayatı yaşama felsefesi çerçevesinde oluşmuş sosyal bir akımdır. Bu akım hala güncelliğini korumakla birlikte çeşitli ekolojik ütopya düşünceleriyle desteklenmektedir. Temiz gıdaya erişimin zorlaşması, şehirlerde yaşanan ekonomik krizler ve yabancılaşmanın getirdiği etkilerle kentlerin yaşanılmaz hal alması, daha iyi bir yaşam umuduyla insanları yeni çözümler üretmeye yönlendirmektedir. Bu bağlamda TATUTA ağına dâhil olan pek çok çiftlik bulunmakla birlikte ücretlendirilmeyen emeği artı değere katkı olarak gören üreticiler de bu ağın bir parçasını oluşturmaktadır (Poyraz, 2019:3).

Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası projesi, kısa adıyla, TATUTA; ekolojik bütüne saygılı bireyler ve bu bireylerden oluşan bir toplum hayaliyle bir misyon doğrultusunda yürütülen projelerden biridir. Türkiye’de agroturizm faaliyetlerini uygulayan çiftlik ve işletmelerin bir arada toplandığı TATUTA (Tarım, Turizm, Takas), Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından yürütülen TATUTA Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi Tecrübe Takası projesinin kısa adıdır. TATUTA/WWOOF Türkiye, ziyaretçilere doğa dostu tarımsal üretim alanlarında yaşama ve öğrenme fırsatı sunarak TATUTA tarım uygulamaları hakkında farkındalık yaratmak için çabalayan dünya çapında bir topluluğun, WWOOF Federasyonu'nun bir üyesidir. 1971 yılında İngiltere’de kurulan WWOOF dünyadaki ilk gönüllü turizmi ve kırsal turizm kuruluşlarından biridir ve bu oluşum Dünya genelinde 132 ülkeye yayılmış durumdadır (wwoofturkey.org). WWOOF Türkiye ise

TATUTA (TATUTA Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) adıyla 2004 yılında Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından kurulmuştur.

Bu proje Buğday Yaşamı Destekleme Derneğinin başvurusuyla Birleşmiş Milletler GEF Küçük Destek Programı çerçevesinde 25 ayrı çiftlikle başlamıştır. 2022 yılı itibari ile TATUTA bünyesinde 79 tane çiftlik-işletme faaliyet göstermektedir. Karadeniz Bölgesi'ndeki çiftlik sayısı 28, Ege Bölgesi'ndeki çiftlik sayısı 26 ve Akdeniz Bölgesi'ndeki çiftlik sayısı 15'tir.

TATUTA projesinin en temel amacı Türkiye'de TATUTA tarımla geçinen çiftçi ailelere mali, gönüllü işgücü ve bilgi desteği sağlamaktadır. Sürdürülebilirlik sağlanmasını hedefleyen TATUTA'nın amaçlarını şu şekilde sıralayabiliriz; (woofturkey.org)

- ✓ TATUTA hayata önem veren ve bu yönde çalışmalar yapan kişi ya da gruplar arasındaki bağları güçlendirmek, kişiler arası iletişimi etkili bir şekilde sağlamak,
- ✓ Kentlerde yaşayan bireylerin TATUTA çiftliklerdeki etkinlik ve faaliyetlere katılarak doğaya olan sorumluluklarını hatırlayıp bunu gündelik yaşamlarında da faaliyete geçirmelerini sağlamak,
- ✓ Toprak, hava, su kalitesini artırarak doğa dostu üretim ve tüketim yapılması, ekosistem döngülerinin sağlıklı ve olması gerektiği gibi ilerlemesinde katkı sağlamak,

TATUTA projesinde katılımcılar gönüllü, yarı gönüllü ve misafir olarak üç bölüme ayrılmıştır. Yarı gönüllüler bireyler daha önceden belirlenmiş bir katılım ücreti ödeyerek faaliyetlerde bulunma ve konaklama imkânı elde ederken, gönüllüler ise ücret ödemediği çiftliklerdeki çalışma sürelerine göre faaliyette bulunmaktadır. Günlük altı saat tarım ve hayvancılıkla ilgili çiftlik işlerinde çalışmaları yeterli olmaktadır. Konuklar ise çiftliklerde istedikleri aktivitelerde bulunabilirlerken, konaklama, yeme içme için kaldıkları işletmeye göre bir ücret ödemektedir.

TATUTA kapsamında woofturkey.org sitesi aracılığıyla, tarım turizmi işletmeleri bir araya getirilmiştir. Tarım turizmi işletmelerine yerleşim şekli, gönüllü olarak mı katılacağı ya da misafir mi olunacağı, işletmelerin ne zaman aktif olduğu ve işletmelerin ne ürün verdiği gibi veriler bulunmaktadır. Konuklar harita sisteminden istedikleri işletmeleri seçip bilgi alabilmektedir. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği Türkiye'nin farklı bölgelerinde bulunan TATUTA çiftliklerinde devam ettirdiği TATUTA (Tarım-Turizm-Takas) projesiyle TATUTA bir çiftliğe misafir olmak isteyenlere rehberlik etmektedir.

Tarım turizmi (agroturizm) faaliyetlerinin, doğaya ve doğal ürünlere verdiği zararın kitle turizmine göre oldukça az olması, TATUTA ve sosyal taşıma kapasitesi gibi sorunlara yeni çözümler getirmesi ve kırsal bölgelerin ekonomik yönden kalkınmasına sağladığı katkılar dolayısıyla merkezi hükümetlerce de desteklenmektedir. Eski dönemlerde insan ile doğa arasındaki ilişkide doğanın daha üstün ve tapılası olduğu düşünülürdü, günümüzde ise insanın doğadan üstün olduğu ve doğaya karşı sömürgeci yaklaşım geliştirdiği görülmektedir. Bu sömürgeci anlayış sebebiyle ekosistem dengesi bozulan doğada canlı cansız tüm varlıkların devamlılığı tehlikeye girmiştir.

Buğday Derneği'nin bu noktadaki ana amacı organik tarımın devamlılığını sağlamak ve bu yerlerde TATUTA bir yaşam alanı sunmaktır. TATUTA projesi temelde çevre dostu üretim modelleriyle organik tarımın gelişmesine katkı sunmayı ve bu ürünlerin çeşitliliğini arttırmayı hedeflemektedir. Özellikle kırsal alanlarda doğal ve kültürel çevreyi korunması hem ziyaretçi hem de yöre halkı için çevresel eğitime ve öğrenmeye dayalı etkinlikler sunması, sosyo-kültürel ve ekonomik kaynakların sürdürülebilirliği açısından doğal yaşamın ilkelerini bünyesinde barındırması ile alternatif bir TATUTA yaşam şeklidir (www.bugday.org). TATUTA projesinde, ekolojik üretim için teknik, pazarlama, sosyal ve çevresel gibi faktörlerde bilgi sahibi kişilerin deneyim ve işgücü olarak destek sağladığı zaman yiyecek, içecek ve barınma ihtiyaçları çiftlik tarafından karşılanmaktadır. Bu sayede gönüllü olan konuklar hem birbirleriyle kaynaşma hem de deneyim edinmektedir.

TATUTA Projesi ayrıca her yıl üyelerine ve gönüllülere TATUTA yaşam üzerine birçok toplantı ve seminer düzenlemekte, bu alanda yayınlar çıkarmakta, radyo programları yapmaktadır. TATUTA okur-yazarlık projesini de sürekli destekleyen TATUTA çiftliklerde katılımcılara daha TATUTA bir yaşam için neler yapılabileceği üzerine bilgiler sunmaktadır. Aynı zamanda katılımcıların TATUTA yaşamın güzel örneklerinden olan çiftlikleri tanıtarak TATUTA yaşam pratiklerini de öğretmektedir. TATUTA Çiftlik sahiplerine yönelik her yıl toplantılar düzenleyerek TATUTA yaşama dönük bilgiler sunmaktadır. Bu toplantılarda üyelerde kendi aralarında bilgi ve tecrübeleri takas ederek yeni deneyimler kazanmaktadır.

TATUTA Projesi Türkiye'de birçok sosyal ve sosyolojik problemi içinde barındıran kırsal alanlara yönelerek farklı çözüm önerileri geliştirmektedir. Kırsal alanlarda geliştirdiği özellikle organik tarım üretim teknikleri ve eko-turizm faaliyetlerini yaygınlaştırarak bu alanlara sosyo-ekonomik destekler ve organizasyonel kolaylıklar sağlamaktadır. Agroturizm faaliyetleriyle kent ve kır arasındaki bağları kuvvetlendirmeye çalışmaktadır. Kırsal alanlarda hayat geçirdikleri farklı projelerle çekicilik katmayı planlamaktadır. Bu sayede ekolojik yaşama ilgi duyan bireyleri kırsal hayatla buluşturmaya devam etmektedir.

5. BUĞDAY EKOLOJİK YAŞAM DERNEĞİ

Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin kuruluş fikri ilk kez 1990 yılında Bodrum pazarında atılmıştır. Bodrum pazarında organik ürünlerin (pirinç, zeytinyağı, kekik, deniz tuzu vb.) çokluğu nedeniyle doğan fikir, 12 Ağustos 2002 yılında Buğday Ekolojik Yaşam Derneği adıyla kurumsal kimliğine kavuşmuştur. 1990 ve 2002 yılları arasındaki gelişim süreci ele alındığında ise; geçen bu süre zarfında toplantılar, seminerler, kurslar, sergiler, kültür ve doğa gezileri, bülten çıkarma, bilgilendirme ve bilinçlendirme etkinlikleriyle derneğin misyonuna ve vizyonuna uygun çalışmalar yapılmıştır.

Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin kurulmasındaki temel amaç, ekolojik dengenin sağlanması, doğayla birlikte yaşam, çevreyi koruma ve sürdürülebilirliğini sağlamanın yanında iyi ürünün iyi tohumdan meydana gelebileceği düşüncesidir. 1990 yılından beri olan buğday hareketi, 1990 yılından kurulma aşaması olan 2002 yılına kadar olan süreçteki misyonu; “örnekler oluşturma”, “var olana destek”, ve “bilginin dolaşımı” temel ilkeleriyle hareket etmiştir.

Türkiye’de tarım turizmi, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği tarafından Birleşmiş Milletler (BM) Kalkınma Programı’nın katkılarıyla 2002 yılında kurulmuştur. Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) projesi alışlagelmiş deniz-kum-güneş tatili dışında farklı turizm hareketleri yapmak isteyen, ekolojik tarım bilincine sahip yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmiş ve çekmeye de devam etmektedir (www.turob.org, 18.07.2006).

Buğday Ekolojik Yaşam Derneği Türkiye’nin dört bir yanında ve yedi bölgesinde yer alan ekolojik çiftliklerde sürdürdüğü Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) projesiyle ekolojik bir çiftliğe konuk olmak isteyenlere rehberlik etmektedir. TATUTA, 25 çiftlikle başlattığı ve hali hazırda 79çiftlik ile sürdürdüğü tarım turizmiyle, bir yandan ekolojik tarım yapan çiftçiyi maddi ve manevi anlamda desteklemeyi misyon edinirken, diğer yandan da tükettiğimiz ürünlerin kaynağını, çiftliklerdeki yaşam koşullarını tanıtmayı ve de bilgi ve işgücü takası yapmayı hedeflemektedir. Çiftlikte tatil yapanlar “gönüllü” (konaklama süresince çiftliklerde çalışanlar) ve “konuk” (konaklama ve aldığı hizmet karşılığında ücret ödeyenler) olarak ikiye ayrılmaktadır (Ercan, 2006).

Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin amacı; tek tek bireylerde değil bütünsel olarak toplumda ekolojik yaşam bilinci ve ekolojik yaşam duyarlılığı oluşturmak, ekolojik dengenin bozulması sonucu ortaya çıkan sorunlara çözüm üretmek ve doğayla birlikte uyumlu yaşamı desteklemektir. Bu bağlamda Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin faaliyet kolları;

- ✓ Doğayı koruyacak ve doğayı olası zararlardan kurtaracak sürdürülebilir tarım yöntemlerinin tüm ülkeye yaygınlaştırılması,
- ✓ İnsan sağlığını koruyan ekolojik tarım örneklerinin çoğaltılması,
- ✓ Geleneksel ve ekolojik yöntemlerin korunması ve yaygınlaştırılması,
- ✓ İnsan ihtiyaçlarının doğa ile uyumlu bir şekilde yeniden tanımlanması ve bu bağlamda yeni ihtiyaç analizlerinin yapılması,
- ✓ İnsanın kendi hem de doğa ile uyum içinde hayatını devam ettirebilmesi için bilgilendirilmesi ve becerilerini geliştirebilmesi amacıyla faaliyet alanlarının yaratılması;

Bilgi ve kültür alışverişini sağlayan turizm anlayışının geliştirilerek uygulanması başlıkları altında toplanabilir (www.bugday.org). Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ulusal ve uluslararası birçok üyeliğe sahiptir. Bu üyelikler; Ekolojik Tarımsal Yönlendirme Komitesi, IFOAM, ECEAT, VWOOF, GDYO'ya Hayır Platformu ve EVU'dur. Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin üye olduğu bu derneklerin ortak amacı, ekolojik tarım, sürdürülebilir tarım ve mevcut problemlerin çözümü için bir araya gelen kuruluşlardır.

Derneğin kurucusu Victor Ananias'tır. Victor Ananias ekolojik yaşamın Türkiye'de temelini atmış ve Türkiye'de ekolojik yaşamın gelişmesinde sadece teorik değil pratikte de katkıları olmuştur. Victor Ananias yaşamı boyunca kendisini doğanın bir parçası olarak görmüş, bu amaçla yaşamış, bu amaçla Buğday Ekolojik Yaşam Derneğini kurmuş ve bu ekolojik yaşamı tüm bireylere aşılama adına çalışmış, bugün sayıları 80'i bulan çiftliklerin kurulmasının temellerini atmıştır. Victor Ananias 2 Mart 2011 tarihinde ölmüştür. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği kurulduğu 2002 yılından 2022 yılına kadar birçok proje yürütmüş ve halen yürütmektedir.

II: BÖLÜM

2. ARAŞTIRMA ALANI: DOĞU ANADOLU BÖLGESİ

Türkiye'nin toplam yüzölçümü 814.578 km²'dir. Doğu Anadolu Bölge'sinin kapladığı alan ise 164.000 km²'dir. Yani bölge toplam yüzölçümünün %21'ini oluşturur. Bu da bölgenin Türkiye'de yüzölçümü bakımından en büyük bölge olduğunu göstermektedir. (Türkiye'nin %21'ini oluşturur). Nüfus yoğunluğunun en az ve en seyrek olduğu bölgedir. Bu durumun nedeni ise bölgenin çok dağlık ve yüz ölçümünün fazla olmasından kaynaklanmaktadır. 2021 yılındaki nüfus verilerine göre Doğu Anadolu Bölge'sinin toplam nüfusu 6.513.106 kişidir. Bölgenin temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Doğu Anadolu Bölgesi'nin en yoğun şehri Van'dır. Bölgenin yüzölçümü açısından en büyük vilayeti ise Erzurum'dur.

2.1.1. İklim ve Bitki Örtüsü

Bölgenin iki ili haricindeki tüm illerin iklimi karasaldir. Bu iki il ise Malatya ve Elazığ'dır. Bölgede Bozkır bitki örtüsü görülmektedir. Van ve Bitlis illeri de Van Gölü etkisinden kaynaklı ılıman iklim özellikleri görülmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nin Coğrafik özellikleri, yüzey şekilleri ve iklimi göz önüne alındığında tarıma elverişli alanlar çok az yer kaplamaktadır. Bu oran yaklaşık olarak %10'dur. Bölgede genelde baklagiller, şeker pancarı, pamuk, lahana, patates, kayısı ve tütün yetiştirilir.

2.1.2. Demografik Yapısı

Doğu Anadolu Bölgesi bölgeler arasında nüfus yoğunluğunun en az olduğu bölgedir. Nüfus yoğunluğunun bu kadar az olmasının birkaç nedeni mevcuttur. Bu nedenler; Fiziki faktörler (iklim, yer şekilleri, toprak özellikleri) ve beşerî faktörler (sanayileşme, tarım, yer altı kaynakları, turizm ulaşım vb). olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nedenlerden dolayı nüfus yoğunluğu diğer bölgelere göre seyrektir. Doğu Anadolu Bölgesi diğer bölgelere göç vermektedir. Bölgeyi diğer bölgelerden ayıran özellik ise kırsal nüfusun kentsel nüfustan fazla olmasıdır. 2021 yılında yapılan nüfus sayımına göre bölgenin toplam nüfusu 6 milyon 513 bin 106 kişidir.

2.1.3. Tarım Ürünleri

Bölgede en önemli tarım ürün gurubunu tahıllar oluşturur. Bölgedeki buğday genelde Malatya, Elâzığ ve Erzurum –Pasinler alanlarında yetiştirilir. Bölgede Yetiştirilen ürünler tüketime yönelik ve ancak bölgenin ihtiyacını karşılayabilecek düzeydedir. Tarım ürünleri arasında arpa buğdaydan sonra gelir. Daha soğuk yerlerde yetişen arpa kuzeydoğu Anadolu platolarında yetişir. Buğday en çok Malatya ve Ağrı da yetişir. Arpa ise Erzurum ve Ardahan illerinde yetişir. Malatya ve Elâzığ illerinde suyun olduğu bölgelerde kayısı ve elma yetiştiriciliği yapılır. Ayrıca Erzincan, Elâzığ ve Malatya ovalarında çeşitli meyve ve sebzeler de yetiştirilir.

2.1.4. Hayvancılık

Doğu Anadolu Bölgesi çayırliklar açısından zengin ve hayvanların otlama alanları geniş olduğundan diğer bölgelere oranla otlak hayvancılığı daha fazladır. Yapılan bu hayvancılık faaliyetleri genellikle ilkel ve geleneksel yöntemlerle yapılmaktadır. Doğu Anadolu Bölge'sindeki yer şekillerinin ve ikliminin farklılık göstermesi hayvan yetiştiriciliğine de yansımıştır. Örneğin sığır yetiştiriciliği genellikle Erzurum-Kars platolarında yaygındır.

2.1.5. Turizm

Türkiye'nin en geniş coğrafyasına sahip Doğu Anadolu Bölgesi, doğal, beşeri ve turistik çekicilik bakımından zengindir. Dağlar, akarsular, göller, kanyonlar, termal kaynaklar ve kayak merkezleri bakımından oldukça zengindir. Ayrıca bölge Hitit, Urartu, Pers, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı gibi çok sayıda farklı devletin tarihi mirası olması nedeniyle beşerî turistik kaynaklar bakımından da zengindir. Doğu Anadolu Bölgesi kara, hava ve demiryolu ulaşımı için gerekli alt yapı gelişmiş, konaklama alanları yapılmıştır.

Doğu Anadolu Bölge'sine yerli ve yabancı turist gelmektedir ancak gelen turist sayısı ortalamalarının özellikle Erzurum ve Kars illeri nezdinde daha çok kış-kayak turizmi için olduğu söylenebilir. Bölgenin turizm potansiyeli düşünüldüğünde gelen ziyaretçilerin Türkiye ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir.

Bölgede Kültür, Tarım ve Doğa Turizmi şeklinde çeşitleri olan turizm sektöründe son dönemlerde (özellikle pandemi sonrası) hareketlilik artmıştır. Van ili ve Van gölü, Ağrı dağı, Palandöken ve Sarıkamış Kayak merkezleri turistler tarafından ziyaret edilen destinasyonlardandır. Kış turizm (Palandöken ve Konaklı), yayla turizmi, sporcu kamp turizmi, mağara turizmi, rafting, kano son dönemlerde bölgede ilgi çeken turizm türleridir (Kaçar, 2022:114).

2.2. Erzincan-Kemaliye (Eğın)

Tezin konusu olan çiftliklerden bir tanesi ise Erzincan'ın Kemaliye ilçesinde yer alır. Kemaliye, Erzincan şehrine bağlı dokuz ilçeden biridir. Eski adıyla Eğın, 1021 yılında Van(eski ismi: Vaspurakan) kralı Senekerim-Hovhannes Artsruni tarafından Van Gölü Bölge'sinden göçen Ermeniler tarafından kurulmuştur.

1502 tarihine gelindiğinde Safevi devletine bağlı olan Erzincan, Safevi tahtına gecen Şah İsmail tarafından karargâh olarak kullanılmıştır. Safeviler Anadolu'yu tekrar ele geçirme istekleri bilinmekteydi. Ancak Osmanlı padişahı Yavuz Sultan Selim 1514 yılında Çaldıran Savaşı ile Erzincan tekrar Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Kentin adının Eriza veya Aziriz sözcüklerinden türediği, Erzircin isminin günümüze aktarılan ifadelerle Erzincan şekline dönüştüğü rivayet edilmektedir (www.wikipedia.com).

Erzincan ili, Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzey batı bölümünde yukarı Fırat havzasında yer almaktadır. Erzincan ilinin yüzölçümü 1.521 km²'dir. Erzincan ilinin deniz seviyesinden yüksekliği 1.185 metredir. Erzincan'ın İlkçağ tarihi hakkında detaylı bilgilere ulaşılmakta güçlükler olsa da tarihçiler ikinci bin yıl da, bu yörede, hurilerin yaşadığını, ikinci bin yılın ilk yarısı başlarında da Hayaslılarla Azzilerin hüküm sürdüğünü dile getirmektedirler.

1813'te, James Playfair'in "A System of Geography" kitabında Eğın'ı "Fırat'a ulaşan bereketli bir yolda, bir dağın eteğinde, amfi tiyatro biçimli küçük bir kasaba" olarak anlatır. İlçe uzun süre Diyarbekir ve Sivas eyaletlerine bağlı bir kaza merkezi olarak yönetilmiş, 1878'de Mamuratülaziz Vilayeti 'nin Elaziz Sancağına bağlanmıştır. 1911'de Hogarth, Eğın'ı Vilayetinde önemli bir kasabadır diye niteler. Milli mücadelede savaşının başarılı geçmesi onuruna, 21 Ekim 1922'de Eğın'ın isminin Atatürk onuruna Kemaliye olarak bir kararname çıkarılarak değiştirilmiştir.

Kemaliye 1926 yılına kadar Elazığ'a bağlıydı. Kemaliye, 30 Mayıs 1926'da çıkan yasayla Malatya'ya bağlandı. 11 Mayıs 1938'de çıkan 3383 yasayla Erzincan'ın iline bağlanmıştır. Eğın sözcüğü, Horasan'da, Ağın adındaki bir yöreden gelen oymağın, kurdukları

yerleşim birimine verdikleri isimden gelmektedir. Bir başka kaynakta ise; Eğin anlam itibariyle bütünüyle Türkçe bir kelime olup “Cennet gibi güzel bahçe” anlamı taşıdığı belirtilmektedir. Kaşgarlı Mahmut’un “Divan-ı Lügat ’it Türk” adlı eserinde ise, bu kelime, “sırtın eğilen kısmı” olarak tanımlanmıştır (Gün, 2021:22).

Fotoğrafl: Erzincan ili Eğin İlçesinin kuşbakışı fotoğrafı

Kemaliye ilçesinde yaşayan bir gurubun 1800’lü yıllardan sonra İslamiyet’e geçtiği ve Müslümanlığı seçtikleri dile getirilse de bunu kanıtlayacak herhangi bir tarihi kanıt bulunmamıştır. İlçenin bazı köyleri Tunceli’nin Çemişgezek ilçesine bağlı iken sonradan Kemaliye ilçesine bağlanmıştır. Çemişgezek Kemaliye gibi Türkmenlerden oluşmaktadır. İlçe nüfusu 2021 yılı sayımına göre 5.033’ tür. Bun nüfusun, 2.724 erkek ve 2.309 kadından oluşmaktadır. Yüzdese dağılım olarak %54,12 erkek, %45,88 kadından oluşmaktadır.

Erzincan şehri karasal iklim özelliklerini taşımaktadır. Ancak şehrin yüzey şekilleri, dağlarının konumu ve sahip olduğu ovaların varlığı nedeniyle yer yer değişik karakterli iklim özelliklerinin görülmesine neden olmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi’nde yer alan Elazığ ve Malatya illeri diğer illere oranla daha ılıman iklim görülür. Yıllık sıcaklık ortalamaları 16,6°C’dir. En soğuk ay olan Ocak ayı ortalamasının -3,7 °C, en sıcak ay olan Ağustos ayı ortalamasının da 23,9 C olduğu görülmektedir. Erzincan, diğer çevre şehirlerine göre daha uzun ve daha sıcak yaz mevsimi yaşamaktadır. Erzincan ilinin en yağışlı mevsimi ilkbahardır. İlkbahar mevsiminde toplam yağışın yüzde 39’u bu mevsimde görülmektedir. Bu oran sonbahar mevsiminde yüzde 26, kış mevsiminde yüzde 22 ve yaz mevsiminde yüzde 13 olarak görülmektedir.

Erzincan il merkezinde olduğu gibi Kemaliye ilçe merkezinde de sanayi pek gelişmemiştir. Birkaç küçük sanayi işletmesi vardır ancak bunlar üretim kapasiteleri bakımından çok küçüktür. Bu nedenle yöre halkı geçimini hayvancılık tarımla sağlar. Kemaliye'de kasaplık ve hayvancılık sektöründeki meslekler tercih edilir.

Tarım arazilerininin toplam araziye oranla azlığı nedeniyle, bölge halkını daha çok bağ-bahçe tarımına yöneltmiştir. Geçimini sağlamakta güçlük yaşayan kimi bölge halkı da büyük şehirlere ve sanayiye gelişmiş merkezlere göç etmiştir. Kemaliye ilçesinde yaşayan halk genellikle ürettiği tarım ürünlerini kendi ihtiyacını karşılamak için kullanır. Ancak sürülebilir ve ekilebilir arazisi fazla olan üreticiler ise tarımsal faaliyetlerini ticari amaçla yürütürler.

Erzincan ili ve ilçelerinde dut ve ceviz benzeri ürünler önemli birer ticari kaynaktır ve iç piyasaya bunun ihracatı yapılır. Yöre halkı, dut kurusu, dut pekmezi ve duttan yapılan ürünler satarak kazanç elde ederler. İlçede ekilebilir tarım arazisi azdır. Bu nedenle ilçe halkı genellikle ihtiyaç duyduğu buğday ve arpayı dışardan alırlar.

Kışın ilçenin nüfusu 2500'lere kadar düşmektedir. Yazın ise doğa sporları sayesinde 5000'lere kadar çıkmaktadır. Rafting, doğa yürüyüşü, dağ bisikleti, dağcılık, kamp, yamaç paraşütü, nehir kanosu, doğa fotoğrafçılığı gibi doğa sporları sayesinde ilçe yerli ve yabancı turist çekmektedir.

2.3.Erzurum- Tortum

Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alan Erzurum, yine aynı isimle anılan Erzurum Ovasının güneydoğu kenarında bulunan Palandöken dağının temas yerinde kurulmuş, 758.279 bin nüfusu ile bölgenin üçüncü büyük ilidir. Rakımı ve Palandöken dağı ile Türkiye'nin en yüksek rakımlı dördüncü şehridir. Şehir tarihi dokusu ve kış sporlarıyla tanınır. Tarihin ilk dönemlerinden beri var olan şehirde temel geçim kaynağı hayvancılık ve tarımdır. Ancak Erzurum ili, iklimin çok sert olmasından kaynaklı tarımsal alanlarının ancak %15,17 sini kullanabilmektedir.

Erzurum ili Doğu Anadolu Bölgesi'nin yüzölçümü bakımından en büyük şehridir. Erzurum'un MÖ 4900 yıllarında kurulduğu bilinmektedir. Erzurum'unda dâhil olduğu coğrafya, tarih boyunca Medler, Urartular, İskitler, Kimmerler, , Persler, Parftlar, Sasaniler, Romalılar, Araplar, Selçuklular, Bizanslılar, Sasaniler, Moğollar, Safaviler ve İlhanlılar gibi çok çeşitli kavim ve topluluk tarafından yerleşim yeri olarak kullanıldığı bilinmektedir. Şehir 1514 yılında Osmanlılar tarafından fethedilmiş ve 1923 yılına kadar Osmanlı devleti bu topraklarda hüküm sürmüştür.

Erzurum ilinin 20 tane ilçesi vardır. Bu ilçelerin de 12 tanesi Doğu Anadolu Bölgesi'nde, 8 tanesi de Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Karadeniz Bölgesi'nde bulunan ilçeler: İspir, Narman, Oltu, Olur, Pazaryolu, Şenkaya, Tortum, Uzundere'dir. Aşkale, Aziziye, Çat, Hınıs, Horasan, Karayazı, Karaçoban, Köprüköy, Palandöken, Pasinler, Tekman, Yakutiye ilçeleri ise Doğu Anadolu Bölge'sinde yer almaktadır.

Erzurum Türkiye'nin en soğuk ve en yüksek illerindedir. Sert karasal iklime sahiptir. Genellikle kışlar soğuk ve karlı; baharlar (ilkbahar) yağışlı, yazları ise sıcak ve kurak ve sonbaharda ise serin ve yağışlı geçer. Yıllık ortalama sıcaklık 6 derece, en soğuk ay ortalaması-8,3, en sıcak ay ortalaması 20,2 dercedir. İklim çok sert olduğundan yılın 2-3 ayı karla örtülüdür. Yaz dönemi haziran ile başlar. Temmuz ayı ortalarında hissettirir. Yağış miktarı m² ye 460 mm'dir. Akarsular karla beslendiğinden debileri yüksek olur.

Erzurum da ilkbahar ile yani karların erimesi ile her yer yemyeşil olur. Ağustos ayı ise yerler sararmaya başlar. Eylül ayında ise Erzurum çevresi sararmış bozkırlardan oluşur. . Önceki dönemlerde yüzölçümünün %9 u orman ve fundalık olan, sarıçam ve meşe ağaçlarının yetiştiği Erzurum bitki örtüsü açısından fakir bir ilimizdir.

Erzurum şehri Türkiye'nin 30. Büyük şehridir. Daha sonra 2008 yılında büyükşehir olmuş ve merkez 3 ilçeye ayrılmıştır. Bu ilçeler Palandöken, Yakutiye ve Aziziye'dir. Merkez nüfusu;348.156 kişi, toplam nüfusu ise 758.279 kişidir.

Erzurum ilinin geniş yüz ölçümlere sahip olmasına rağmen bölgedeki iller arasında en fazla nüfus yoğunluğuna sahip olan ildir. 2021 yılı ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine göre Erzurum'un nüfus yoğunluğu 30 kişi/km² ile bölge genelinden ve diğer bölge illerinden (Erzincan 20 kişi/km², Bayburt 23 kişi/km²) yüksektir. 2021 yılında Türkiye genelinde nüfus yoğunluğunun 110 kişi/km² olarak gerçekleştiği göz önüne alındığında Erzurum bölge içerisinde en yüksek nüfus yoğunluğuna sahip olmasına karşın ülke genelinde düşük nüfus yoğunluklu iller arasındadır. İl büyüklük sıralamasında ise Erzurum 28. Sırada yer alır.

2021 yılı istatistiklerine göre Erzurum ili ortalama hane halkı büyüklüğü Erzurum'da 3,65kişi ile Türkiye ortalamasının üzerindedir. (2021 yılı Türkiye ortalama hane halkı büyüklüğü 3,23 kişi) Erzurum ilinin güneyinde yer alan kırsala yakın ilçelerinde, ortalama hane halkı ortalaması Doğu Anadolu Bölge'sinin iki katına yakın iken, Erzurum ilinin kuzeyinde ve batısında bulunan ilçelerinde ise ortalama hane halkı bölge ortalamasının yarısına kadar düşmektedir. Hane halkı büyüklüklerine paralel olarak toplam yaş bağımlılık oranları da güneyde bulunan ilçelerde oldukça yüksek olup bölgenin kuzey ve batısına doğru gidildikçe bu oranın yarı yarıya azaldığı gözlenmektedir.

Erzurum ilinde kış turizmi gelişmiştir. Şehrin en önemli turizm kaynağı Çifte Minareli Medrese ve merkeze üç kilometre uzaklıktaki Palandöken Dağı'dır. Palandöken Dağı 2011 yılında Üniversite Oyunları'na ev sahipliği yapmıştır. Erzurum'da Palandöken haricinde kış turizmi için uygun destinasyonlar vardır. Bunlar, Gez Yaylası, Kandilli Dağları ve Konaklı Kış Turizm Merkezi'dir. Erzurum'da kış sporları haricinde dağ yürüyüşü, kaya tırmanışı, rafting, dağcılık faaliyetleri ve cirit gibi turist çeken spor aktiviteleri de yapılmaktadır. (Aktürk, 2020:190-191).

Yüzölçümü itibarıyla Erzurum ili Türkiye'nin 4. büyük şehridir ve toplam 2.533.000 hektarlık bir yüz ölçüme sahiptir. Şehrin ekonomisi hayvancılık ve tarıma dayanmaktadır. Erzurum ili 460 bin hektar ekilebilir araziye sahiptir. 460 bin hektarlık ekilebilir tarım arazisinin 306 bin hektarı sulanabilir durumdadır. Sulanabilir arazinin 268 bin hektarlık bölümünde ise tarım yapılmaktadır. Erzurum ilinin tarımsal üretimi; tahıllar, yem bitkileri, baklagiller, endüstri bitkileri, yumru bitkiler, yağlı tohumlardan oluşmaktadır. Ekilen alanların; 181 bin hektarında tahıl gurubu, 937 hektarında baklagiller gurubu, 3 bin hektarında yumru bitkiler gurubu, 2 bin hektarında endüstriyel bitkiler gurubu, 80 bin hektarında yem bitkileri gurubu, 1500 hektarında meyve, 780 hektarında sebze yetiştirilmektedir. Tahıl türlerinden en fazla buğday, arpa ve çavdar ekimi yapılırken; sanayi bitkilerinde ise çoğunlukla şeker pancarı, patates ve ayçiçeği ekimi yapılmaktadır. Erzurum ilinde yaklaşık 4 bin üretici 40 bin hektarlık alanda ekolojik tarım yapmaktadır. Ekolojik tarım uygulamalarını buğday, yonca, yem bitkileri, çayırotu, meyve ve bal üretimi oluşturmaktadır. Erzurum ilinde meyve olarak; ceviz, kayısı, elma, armut, erik, kiraz, vişne ve kızılılık yetişmektedir (Akın, 2017:143).

Fotoğraf2: Erzurum ili Tortum ilçesinin kuşbakışı fotoğrafı

Tortum Erzurum'un kuzeyinde ve Karadeniz Bölgesi'nde yer alır. Tortum'un kapladığı alan 1467 km²'lik Erzurum ili Oltu, Pasinler, Narman, İspir, Yusufeli ve Uzundere ilçeleriyle çevrilidir. İlçe dar ve uzun bir vadi üzerine inşa edilmiştir. Tortum'un arazi yapısı ise dağlıktır. İlçenin yüksekliği ise 1450 metredir. İlçe, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Tortum Çayı vadisinde kurulmuş bir yerleşkedir. Güneyinde sert karasal iklim görülürken, kuzeyinde ise Karadeniz iklimi görülür. Önemli ve yüksek olan iki dağı mevcuttur. Bu dağların yüksekliği ise ortalama 3000 metredir. Bu dağlar, Akdağ ve Mescit Dağı'dır. Erzurum'a uzaklığı 52 km mesafededir. İlçe genel olarak Dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir.

Erzurum'un en yeşil yerleri tortum çayı, Tortum çevresi ve vadileridir. Geçim kaynakları genellikle tarım ve hayvancılıktır. Yalnız hayvancılık Tarımdan önce gelir. Yayılacılık gelişmiştir. Tarım ise bahçe meyveciliği olarak gelişmiştir. Vadi tabanlarında ise sebze ve meyve üretimi yapılır. Son zamanlarda modern tarım ve seracılık gelişmiştir. Arıcılık önemli bir gelir sağlamaya başlamıştır.

Tez kapsamındaki çiftliğin bulunduğu Tortum ilçesi dışarıya göç veren ilçelerdendir. Arazi şartlarının uygun olmaması, ilçe halkının büyük çoğunluğunu göçe zorlamıştır. Tortumlular, İstanbul, İzmir, Ankara, Bursa ve Erzurum gibi büyük şehirlere yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı göç etmişlerdir.

2.4.ARAŞTIRMANIN AMACI

2002 yılında kurulan Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği'nin hayata geçirdiği TATUTA projesiyle, tarım ve turizm arasında bir ilişki kurmak; tarımdan geçinen ailelere gönüllü işgücü, bilgi desteği ve mali olanaklar sağlayarak ekolojik tarımın geliştirilmesini amaçlamıştır. Bu çalışmada TATUTA projesine bağlı Doğu Anadolu Bölge'sindeki iki çiftlik üzerinden uygulamada nasıl bir ekolojik yaşam modeli sunulduğu; turizm ve tarım arasındaki ilişkinin nasıl sağlandığı sorularına cevap aranmıştır. Tez, tarım turizmi için uygulanan TATUTA projesi ve modelini bir bölge ve iki örnek ile çiftlik sahipleri ya da yöneticilerinin görüşleri üzerinden derinlemesine incelemeyi amaçlanmıştır.

3. YÖNTEM

Çalışma nitel bir araştırmaya dayanmakta olup nitel araştırmanın derinlemesine görüşme ve doğrudan gözlem yöntemleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İlk olarak çalışmanın konusu belirlenmiş, literatür araştırması yapılarak TATUTA ile ilgili kavramlar ve bu kavramların tarihsel süreçleri ile birlikte önemi incelenmiştir. Çalışmanın ikinci kısmında TATUTA çiftliklerinden Doğu Anadolu Bölge'sinde yer alan Erzincan ve Erzurum'daki örnekler, çiftlik sahipleri veya yöneticileri ile yapılan derinlemesine görüşmeler ve çiftlikleri ziyaretle gerçekleşen doğrudan gözlem yoluyla analiz edilmiştir.

Araştırmada, nitel araştırma tekniklerinden olan derinlemesine görüşme yöntemi, yarı yapılandırılmış bir form ve önceden hazırlanmış soruların sorulduğu ve karşısındaki kişinin sorulara verdiği yanıtlarla söyleşinin geliştiği (Kuş 2003: 50) şekilde yürütülmüştür. Bu tekniğin tercih edilmesinin nedeni, araştırmacıya karşılaştırma imkânı vermesi ve bilgiye daha kolay erişim imkânı sağlamasıdır.

Araştırma ile TATUTA projesinin çiftliklerde ne derece uygulandığı; tarım ve turizm açısından bu projenin ne kadar işlevsel olduğu, çiftliklerin güçlü ve zayıf yönleri, TATUTA projesinin turizm boyutunda nasıl bir çerçeveye sahip olduğu ve TATUTA'nın ilgili ekolojik tarım çiftliklerine nasıl bir deneyim kazandırdığı, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutları ile incelenmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi ile belli başlıklarda kategorize edilmiş ve yorumlanmıştır. Görüşmeler ve ziyaretler 2022 yılı mayıs ayı içinde yapılmıştır.

4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

Araştırmanın kapsamı, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği tarafından uygulanan TATUTA projesine ve bu projeye Doğu Anadolu Bölge'sinde hali hazırda kayıtlı faaliyette olan iki çiftlikle sınırlandırılmıştır. Çalışma Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından önerilen Erzurum ve Erzincan örnekleriyle yürütülmüştür. Bu çiftliklerin sahipleriyle yüz yüze derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşme yapılan çiftlikler; Erzurum-Tortum da bulunan Pehlivanlı Alabalık Çiftliği ve Erzincan–Kemaliye'de bulunan Yalçiner çiftliğinden oluşmaktadır. Görüşmeler sırasında çiftlik sahiplerinin izni ile kayıt altına alınmış ve yine çiftlik sahiplerinin izni ile fotoğraflanmıştır.

5. BULGULAR

Tez kapsamında Doğu Anadolu Bölge'sindeki 2 çiftlik ile yüz yüze görüşülmüştür. Buğday Ekolojik Yaşam (TATUTA) derneğine bağlı tarım turizmine yönelik faaliyet gösteren Erzurum ili Tortum ilçesinde 1 adet çiftlik olduğu tespit edilmiştir. Pehlivanlı beldesinde faaliyetlerine devam eden Pehlivanlı Alabalık Çiftliği sahibi ile derinlemesine mülakat yapılmış ve çiftlik ziyaret edilmiştir. İkinci olarak Erzincan Kemaliye'de Buğday Ekolojik Yaşam Derneği TATUTA projesine dâhil kayıtlı tek çiftlik olan Yalçiner Çiftliğinin sahibi ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgiler kategorize edilerek araştırma bulgularına ulaşılmıştır. Tortum'daki Pehlivanlı Alabalık Çiftliği'dir. Bu çiftliğin de sahibi ile yüz yüze görüşme yapılmıştır. Erzurum ili Tortum ilçesi sınırları içinde yer alan Pehlivanlı Alabalık Ali Koçak Çiftliği, Pehlivanlı Mahallesi'nde bulunmakta olup, çiftliğe Erzurum-Artvin karayolundan batıya ayrılan yaklaşık 2 km'lik tek şeritli asfalt kaplama yolla ulaşılmaktadır.

5.1. Çiftliklerin Kuruluşu ve Yapısı

Görüşmelerden elde edilen bilgiler aşağıdaki tabloda kategorize edilmiş ve çiftliklerin ne zaman, nasıl kurulduğu ve nasıl, hangi ürünleri ürettiklerine odaklanılmıştır. Ayrıca çiftlikte sunulan hizmetler yapısına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 1: Çiftliklerin Kuruluşu ve Yapısı

Yalçiner Çiftliği	Pehlivanlı Alabalık Çiftliği
400 yıllık atadan kalan mirası devam ettirmek için 2005 yılında girişimci bir ruhla kurulmuştur. Nostaljik duygularla (ata mirasını devam ettirmek, dede yadigarına sahip çıkmak, gelenek ve görenekleri devam ettirme güdüsü) kurulmuştur.	Pehlivanlı Alabalık tesisi 1992 yılında kuruldu. Milli güreşçi olan sahibi 1990 yılında yurtdışında gördüğü bir alabalık tesisinden esinlenmiştir. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ile tanışma teklifi derneğin teklifi ile üyelik başlamıştır.
Çiftlik ekolojik tarım yapmak için kurulmuş küçük ölçekli bir aile çiftliğidir.	1992 yılında küçük bir işletme olarak faaliyet olarak başlamış ve aile işletmesi olarak devam etmektedir.
Dut, dut pekmezi ve dut pestili çiftliği, ceviz çiftliğinin ana meyve ürünleri ve temel ticari omurgasını oluşturmaktadır. Biber, patlıcan,	Çiftlik balık üretimi üzerine kurulmuş bir çiftliktir. Yıllık 30 ton balık ihraç etmektedir. Ayrıca çok sayıda farklı türden sebze ve meyve;

kabak, domates çiftlikte üretilen başlıca sebzelerdir. Ticari hacmi küçük de olsa yine sebze ticareti de yapılmaktadır.	ekolojik prensiplerle elma armut, dut, kiraz ve cevizin yanı sıra fasulye, mısır, soğan, patates, domates ve biber gibi sebzeler de yetiştiriliyor. Bunun yanında kendi üretimi olan buğday ve buğdaydan öğütülen un da mevcuttur.
Çiftlikte restoran ve otel hizmeti de verilmektedir.	Çiftlikte ayrıca restoran ve otel hizmeti de verilmektedir. Misafirler veya müşteriler kendin pişir kendin ye hizmetinin yanında çiftliğin ücretli hizmetlerinden faydalanmaktadır.
Yerinden satış, internet satışı ve ayrıca toptan satış işlemleri yapılmaktadır.	

Çiftlik sahiplerinin Buğday Derneği ve TATUTA projesiyle temas kurmaları, sisteme dahil olmasında genellikle ekolojik, organik tarım konusundaki hassasiyetlerinin bir sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Ekolojik tarımı önemsiyor ve ekolojik tarımı yaygınlaştırma amacını güdüyorum. 2004 yılında bir çalışmaya Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin kurucularından Victor Ananias katılım sağlamıştı. Bu konferansta Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ve TATUTA çiftliklerinin faaliyetlerinin yanında ekolojik tarım ile ilgili bilgiler de verildi. Bu sunumdan etkilenip ve Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin ekolojik tarım, sürdürülebilir tarım ve gelecek için tarım ile ilgili düşünceleri benim fikirlerimle birebir örtüştüğü için derneğe başvuru yaptım (Çiftlik Sahibi-1, 02 Mayıs 2022).

İş kazası nedeniyle köyüne yerleşmek zorunda kaldım ve çiftliği kurdum. 2012 yılında Buğday Derneği'nin faaliyetlerini öğrendim ve TATUTA 'ya üye olduk. Memnunum; doğanın korunması ve organik tarımın gerekliliği konusunda Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin tam da bu misyonları yerine getirmek için kurulduğunu bildiğim için dernek ile ilgili olumlu görüşlere sahibim (Çiftlik sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

Çiftlikler hem ekolojik tarım ile küçük aile işletmeleri olarak faaliyetlerine devam ederken TATUTA projesi üzerinden bünyelerinde turizm hareketlerine de olanak açmışlardır.

5.2. Çiftliklerin Çalışma Sistemi ve Tarım Turizmi Uygulamaları

Çiftliklerin TATUTA tarafından geliştirilen emeği karşılığı (gönüllüler) ve ücreti karşılığında konaklayanlar olmak üzere ikili bir sistem uyguladıkları görülmektedir.

Tablo 2: Çiftliklerin Çalışma Sistemi ve TATUTA uygulamaları

Yalçınler Çiftliği	Pehlivanlı Alabalık Çiftliği
<p>Çiftlikte konaklama yapacak misafirler dernek üzerinden başvurularla alınmaktadır. Çiftlikte iki türlü konaklama yapılmaktadır. Ücretli ve ücretsiz konaklama. Ücretli konaklamalarda ve yine çiftliğin ekolojik tarıma verdiği önemin ve hassasiyetin farkında olmaları istenmekte ancak çiftlikte çalışma zorunlulukları bulunmamaktadır. Gönüllüleri kapsayan ücretsiz konaklama isteyenler için sabahtan öğlene kadar çalışma zorunlulukları bulunmaktadır.</p>	<p>Çiftlikte iki türlü konaklama şekli mevcut. Birinci seçenek ve en çok tercih edileni; bir haftaya kadar da uzayabilen, ziyaretçilerin konaklama yerindeki aktivitelere katılabilmelerine ve en önemli faktörlerden biri olan yörenin organik tarım ürünlerinin nasıl yetiştirildiğine şahit olup bu tarım ürünlerinden tüketip sağlıklı beslenebilme olanağını elde etmelerini sağlayan ücretli konaklama türüdür. İkinci seçenek olan gönüllü çalışma karşılığı konaklamadır. Ayrıca gününbirlik ziyaret de mümkün olup bazen kendi araçlarıyla (karavan-kamp çadırı vb) çiftliğin bulunduğu alanda gün boyu vakit geçirmek mümkün.</p>
<p>Tesiste 35 oda bulunmaktadır. Ücretli konaklayanlar için oda ücretleri şehirlerdeki 3 yıldızlı oteller seviyesine göre ayarlanır. Ücretli konaklamalarda ayrıca düzenlenen, yapılan turlar da ücretlidir. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden gönüllü gelen misafirlere yapılan turlar ise ücretsizdir.</p>	<p>Çiftlikte misafirlerin konaklayacağı pansiyon 30 yatak kapasitelidir. Ücretler, çiftlik sahibi tarafından belirlenir. Çiftlikte ücretli konaklama fiyatları günlük 150-200 TL arasında olup kahvaltı, öğlen ve akşam yemekleri için ekstra ücret talep edilmektedir. Çiftlikte tek kişilik, çift kişilik ve daha kalabalık aileler için 4 yataklı olan odalar da mevcuttur. Odalarda bir otel odasında olması beklenen tüm araç ve gereçler bulunmaktadır.</p>
<p>Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden Gönüllü olarak gelen misafirlere önceden bilgilendirme yapılır. Çiftliğin çalışma prensipleri önceden kendileri ile paylaşılır. Diğer misafirlere ise bilgilendirme geldikleri</p>	<p>Çiftliğin yoğun olduğu zamanlarda (ilkbahar, yaz ve kısmen sonbahar) çalışan sayısı 5 kişidir. Geri kalan zamanlarda sabit çalışan sayısı 3 kişidir ve bu üç kişi de çiftlik sahibi kişilerdir.</p>

zaman yapılır. Bu anlamda çiftlikte yapılacak işler tüm misafirlere önceden söylenir.	
Yapılacak işler mevsimsel değişkenlik gösterir. Ancak temel olarak çalışma prensibi sabahtan öğlene kadar çalışma, öğlede sonra ise serbest zaman etkinlikleri olarak planlama yapılır.	Çiftlikte çalışma saatleri saat sabah 07.00 ile akşam 22.00 arasındadır. Düşük tempolu işler var. Çalışanlar için konaklama yeri gibi bir sorun ile karşılaşılmıyor.

Çiftliklerdeki gönüllülerden beklenen işler genellikle düşük tempolu ya da hafif olarak kabul edilen işlerdir.

Örneğin, Mart ayında sabahları bahçe temizliği, budama, ağaç kesimi, kışlık odun yapımı, Nisan ayında ot yolma işlemleri ve saman işi, Mayıs ayında meyve sebze ekim işi, Haziran'dan sonra dut toplama, paketlenme işi başlar ve meyve toplama, kurutma işlemleri Ekim'in sonuna kadar devam eder (Çiftlik Sahibi-1, 02 Mayıs 2022).

Sabah yedide kahvaltı yapılır. Mevsime göre; kahvaltı sonrası örneğin pekmez yapımı ise yapılacak iş, dutlar toplanır, filelere konular, kazan kaynatılır, pişirilir ve öğlene kadar bu iş bitirilir, öğleden sonra ise yine mevsimsel aktiviteler yapılır, Kemaliye gezisi, rafting, Fırat kanyonu gezisi, foto safari gibi etkinlikler planlanır. Akşamları ise gelenek ve görenekleri yerinde görmek ve tanımak için, düğünlere, nişanlara ve diğer yöresel etkinliklere katılım sağlanır (Çiftlik Sahibi-1, 02 Mayıs 2022).

Çiftliklerde ziyaretçiler için hem çiftlik içinde hem de yörede çeşitli aktivite ve etkinliklerde gerçekleştirilmekte ya da olanaklar sunulmaktadır. Bazı aktiviteler ve yerel turlar gönüllü kategorisindeki ziyaretçiler için ücretsiz diğer grup içinde ücretlidir.

Çiftlikte gün erken başlar. Misafirlere sabahın erken saatlerde başlayan çoğu yörenin doğal ürünlerinden oluşan kahvaltı servisinden faydalanıp güne enerjik bir şekilde başlarlar. Ailesi ve çocuklarıyla gelen ziyaretçiler, çiftlikte bulunan evcil hayvanlarla vakit geçirip, çocuklarıyla veya arkadaşlarıyla oyunlar oynadıktan sonra çitliği ve etrafını keşfe çıkarlar, doğada vakit geçirip zihinlerini ve bedenlerini dinlendirirler. Öğleye kadar genellikle çiftlik içinde vakit harcarlar. Öğle yemeğini ya çiftliğin ücretli/ücretsiz servisinden faydalanır, ya da kendilerinin yanlarında getirdiklerinde yaparlar (Çiftlik Sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

35 odalı konaklamalı birimiz yeni bir otel anlayışıyla hizmet vermektedir. Aktiviteler de Buğday Ekolojik Yaşam Derneğine üye olanlara ücretsiz iken, diğer ziyaretçilere ücretlidir. Mevsimsel çalışanların sayısında bir değişiklik olmaktadır. Ancak çalışan-gönüllüler ücretli

konaklayan misafirler denk odalarda kalmaktadır. Ayrıca çalışanlarımız iki vardiya şeklinde çalışmaktadır (Çiftlik Sahibi-1, 02 Mayıs 2022).

Çiftliğin konaklama ve çiftlikte çalışma koşulları uygundur; Odalarda sıcak su, wi-fi, televizyon olduğu ve çiftlikte üç öğün yemek verilmektedir (Çiftlik Sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

Gönüllü ve ücretli misafirler aynı tesis ve konaklama olanaklarından yararlanmakta olup aralarından herhangi bir ayırım, konfor hizmet farklılaştırması yapılmamaktadır.

Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden kabul edilen ücretsiz misafirler, dernek üzerinden kaç gün kalacaklarını seçmektedir. Çiftlik uygunluk veya uygunsuzluk durumuna göre buna onay vermektedir. Ücretli konaklamalarda ise bu durum söz konusu değildir. Ziyaretçi kaç gün kalmak isterse o kadar kalabilmektedir (Çiftlik Sahibi-1, 02 Mayıs 2022).

Çiftlik, senenin tüm zamanlarında faaliyetlerine devam ettiğinden, gelen misafirler istedikleri kadar çiftlikte kalıp çiftliğin sunduğu hizmetlerden diledikleri kadar faydalanabilme olanağına sahiptir. Çoğu zaman misafirlerin konaklamaları 5 gün ile 1 hafta arası olup günü birlik ziyaret eden misafirler de mevcuttur. Ücretsiz konaklamanın yanında ücretli konaklama da mevcuttur. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden gelen misafirler için önceden rezervasyon yaptığı gün kadar hizmet verilmektedir (Çiftlik Sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

Buğday Ekolojik Yaşam Derneğinin yönlendirmesiyle çiftliği ziyaret eden Gönüllüler için Buğday Ekolojik Yaşam Derneğine herhangi bir komisyon ödenmemektedir. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği sadece konaklama hizmeti verecek ve alacak olan kişiler arasında aracılık yapmaktadır. Ancak Buğday Ekolojik Yaşam Derneğine üyelik ücretlidir (Çiftlik Sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

TATUTA sistemine üye olan çiftliklerin gönüllü ya da çiftliklerden üyelik dışından herhangi bir komisyon vb. ücret almadığı; sistemde hem profesyonel bir aracılık işlevi gördüğü hem de ekolojik tarımla ilgili çiftlikleri desteklediği görülmektedir.

5.3. Ziyaretçi Profili ve Memnuniyet

Çiftlikleri ziyaret eden gönüllü ve ücretli ziyaretçilerin profilleri, demografik özellikleri bu bölümde kategorize edilmiştir.

Tablo 3: Ziyaretçi Profili ve Memnuniyet

Yalçiner Çiftliği	Pehlivanlı Alabalık Çiftliği
Çiftlikte konaklama yapan misafirlerin memnuniyet algıları yüksektir.	Misafirler genel olarak memnun; çiftliğin doğal bir ortamda bulunmasından kaynaklı huzurlu ortamda vakit geçiren misafirler dinlenmiş ve keyifli bir şekilde çiftlikten ayrılmaktadır.
Ziyaretçiler, doğal ortamı seven, doğaya saygı duyan ve doğayla tümleşik bir yaşam sürmeyi amaç edinen bireylerden oluşmaktadır.	Ekolojik tarıma ilgi duyan gönüllü ve ziyaretçilerin en çok memnun olduğu durum çalışma sonrası yapılan aktiviteler olup, en az memnun olunan durumun ise teknoloji ile ilgili yaşanan sıkıntılardır.
Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden kabul edilen misafirlerin küçük bir dilimi iş yoğunluğundan şikâyetleri olmakla birlikte, büyük kısmı bu deneyimlerinden mutlu ayrılmaktadır.	Çiftliği tercih eden kişiler genellikle doğasever olduğu için küçük problemleri görmezden gelirler ve yaşadıkları zamanın tadını çıkarırlar. Çiftlikte memnuniyet algısı yüksektir. Sadece ailece gelen bireylerin çocuklarında iletişim ve teknolojiden biraz uzak kalmalarından kaynaklı küçük bir problem yaşansa da genel olarak herhangi bir problem yaşanmamaktadır.
Yürüyüş parkurlarından, günlük gezilerden ve birlikte yapılan aktivitelerden memnuniyet duyulmaktadır. Ekolojik tarıma ilgi duyan gönüllü ve ziyaretçilerin en çok memnun olduğu durum çalışma sonrası yapılan aktivitelerdir. Yalçiner çiftliğinde dış mekân aktivitelerinin yeterli ve iyi olduğu, çiftlik	Konaklamalı hizmetten faydalanan misafirler akşam yemeklerinden sonra, ortak yaşam alanında birlikte vakit geçirirler. Deneyim paylaşımı yapan ziyaretçiler hem kültür etkileşimi hem de deneyim paylaşımı yaparlar.

sahibinin bu konuda aktiviteleri çeşitlendirdiği görülmüştür	
Hem Türkiye'den hem de yurtdışından ziyaretçilere ev sahipliği yapmaktadır. Yerli ziyaretçiler çoğunluktadır. Bunun yanında yabancı misafirler de ağırlanmaktadır. Alman, İsveç ve çok da az olsa Uzak Doğu ülkelerinden misafirler ağırlanmaktadır.	Çiftlikte ücretli pansiyonda konaklama ücreti günlük 150-200 TL arasında değişiklik göstermektedir. Ücretlerin farklılığı odaların kişi kapasitesi ile ilgilidir. Odalarda 3 yıldızlı otellerde bulunan tüm imkânlar mevcuttur.
Genellikle üniversite mezunları; farklı kültürlerle saygı duyan, doğal yaşamı sindirmiş bireyler çoğunluktadır. Maddi gelir düzeyleri çoğunlukla orta gelir düzeyindedir. Medeni durum açısından evli olan ziyaretçiler ağırlıktadır.	Çiftliğe her yaş gurubundan ziyaretçiler gelmektedir: Genç ve orta yaş gurubu daha çok ilgi göstermektedir. Farklı meslek guruplarından, farklı kültürlerden insanlar çiftliğe gelmektedir. Konaklamalı misafirlerin çoğu lise ve üstü öğrenim seviyesinden kişilerdir. Son dönemlerde üniversite okuyan gençlerin çiftliğe yönelimleri artmaktadır. Çoğu yerli turist olmakla birlikte bazen yurt dışı (özellikle karavan) konuklar da çiftlikte ağırlanmaktadır. En çok ziyaret eden gurup; ailesiyle birlikte gelen kişilerden oluşmaktadır. Gününbirlik geliş gidişler hariç yıllık, ortalama 250 kişi ağırlanmaktadır.
Yerli ziyaretçiler ağırlıktadır ancak yabancı ziyaretçiler de vardır.	Yerli ziyaretçilerin yabancı ziyaretçilere nazaran çok daha yüksek olduğu gözlemlenebilir.

Ziyaretçilerin doğal ortamı, organik ürünler ve yaşamı deneyimlemeleri temel motivasyon olarak görülmektedir. Ziyaretçiler genel olarak doğa ve çevre ile ilgili hassasiyetleri olan farkındalığı yüksek, eğitimli kişilerden oluşmaktadır.

En çok memnun olunan durum doğa ile baş başa yaşama deneyimleri; doğal ortamda kuş sesleriyle uyanmaktır (Çiftlik Sahibi1, 02 Mayıs 2022).

Misafirlerden bir kısmı, kahvaltudan sonra yakın çevrede bulunan diğer doğal güzellikleri görmek için çevre gezilerine çıkanlar. Bu yerler; Bağ Başı, Meryem Ana Kilisesi, Tortum Gölü, Soğuk Mağara, Engüzek Kalesi vb. yerler... Doğa gezisiyle birlikte misafirler, birçok yabani hayvan türüyle karşılaşma imkânına sahip olur, birçok değişik bitki türü ile beraber yüksek tepelerden inen değişik güzellikteki şelaleleri de görme fırsatı elde ederler (Çiftlik Sahibi-2, 04 Mayıs 2022).

Çiftliği ziyaret eden misafirlerin genel karakteristik özelliği; doğayı ve doğal yaşamı seven, huzuru kırsalda arayan, şehrin kalabalığından yoğunluğundan kaçmak isteyen, çoğunlukla eğitim seviyesi yüksek kimselerden oluşmaktadır. Ailesi ile birlikte çiftliği ziyaret edenlerin sayısı oranla yüksektir. Yine gelir durumuna göre ziyaretçi profiline bakılacak olursa; orta gelir seviyesindeki ziyaretçi profiline yoğun olduğu, az ve yüksek gelir seviyesindeki ziyaretçilerin oran olarak birbirine yakın olduğu gözlemlenebilir.

Çiftliklere tercih eden yerli ziyaretçiler ağırlıkta olsa da yabancı ziyaretçilerin de olduğu ve makul fiyatlarla konaklama hizmetinin verildiği görülmüştür. Araştırmada elde edilen bilgiler doğrultusunda; tarım turizmi çiftliklerini ziyaret eden kişilerin Buğday Ekolojik Yaşam Derneğini bilerek geldikleri, Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden gelen konukların çevreye, doğaya, ekolojik tarıma daha fazla önem verdikleri, çiftliklerde işgücüne ve çalışmaya daha etkin ve verimli katıldıkları gözlemlenmiştir. Yine çiftlik sahipleriyle yapılan yüz yüze görüşmeler neticesinde çiftlikleri ziyaret eden ziyaretçi profiline çeşitli meslek guruplarından ve farklı yaşlardan oldukları gözlemlenmiştir. Yine ziyaretçilerin hem ücretli hem de Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden çiftlikleri ziyaret ettikleri gözlemlenmiştir.

Araştırma yapılan iki çiftliğin de organik tarımla uğraştıkları, organik tarım ürünlerini gel-al ve internet üzerinden sattıkları, kendilerine ait iletişim bilgileri olduğu ve kolayca ulaşılabildikleri gözlemlenmiştir. Her iki çiftliğin de aile çiftliği olduğu, iki çiftliğin de tam ve kısmi personel çalıştırdıkları ve yoğun dönemlerde başka personel de çalıştırdıkları görülmüştür. Ancak iki çiftliğin de insan kaynakları bölümünün de olmadığı, Yalçınmer çiftliğinin bu konuda daha profesyonel çalıştığı gözlemlenmiştir. İki çiftliğin sahibinin de çiftlik yöneticileri oldukları görülmüştür.

Çiftliklerin tanıtım faaliyetleri Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından yapılmaktadır. Ayrıca Yalçınmer çiftliğinin kendisine ait bir internet sitesinin olduğu, Pehlivanlı çiftliğinin sahibinin çiftlik adına bir hesap açtığı ve tanıtımını orda yaptığı, ancak tüm bunlara rağmen hem merkezi hem de yerel anlamda tanınırlıkların az olduğu yerinde gözlemlenmiştir. Bunun için ekolojik tarımla uğraşan, ekolojik tarımı önceleyen ve önemseyen politikaların daha da bilinir, tanınır ve yapılır olmasının önünü açacak politikalar ve teşviklerin yapılması gerektiğini iki çiftlik sahibi de dile getirmiştir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarım; avcılık dönemi sonrası insanlık tarihi boyunca yaşamın temel kaynağı olmuştur. Ancak artan dünya nüfusu ve yaşanan ekolojik tahribatlar sonrası bazı doğa önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Tarım sektörü ülkelere ekonomik gelir sağlamanın yanında beslenme sorununun çözümü için ana kaynaktır. Bu bağlamda artan dünya nüfusu ile birlikte tarım sektöründe de ilerleme kaydedilmektedir. Ancak teknolojik ilerleme beraberinde tarımsal bazı krizler de doğurmaktadır.

Turizm sektörü ise dünya nüfus değişimi açısından en büyük hareket alanlarından biridir. Bu hareketin de en temel ayaklarından bir tanesi de yiyecek-içecek hizmetleridir. Bu bağlamda tarım ve turizm, birbirinden ayırt edilemeyecek, birbirini besleyen ve etkileyen iki ana sektördür. Türkiye tarım ve turizm potansiyelleri yüksek olan bir coğrafyada yer almaktadır. Deniz, kum ve güneş tatil ihtiyacını karşılayabilecek iklime ve destinasyonlara sahipken, yine iklimsel özellikleri nedeniyle her türlü tarımsal faaliyetlerin yapılabilceği ve birçok tarımsal ürünün yetişebileceği bir bölgededir.

Akdeniz çanağında yer alan ülkelerin turizm paylarından daha fazla pay alma çabaları ve rekabetten ötürü alternatif turizm çeşitlerine olan yönelim de artmıştır. Bölgearası gelişmişlik açısından kırsalda yere alan bölgelerin tarım açısından potansiyeli olsa da gelir ve gelişme açısından bunu turizmle de destekleme önemli hale gelmiştir. İşte tüm bu nedenlerden ötürü Türkiye’de de kırsal turizme olan yönelim ve tarım turizmine olan ilgi artmıştır.

Kırsal turizmin kapsadığı tarım turizmi, genel olarak kırsal bölgelerde yaşayan bireyler için ekonomik gelir getirmesinin yanında, bölgeler arası sosyo-ekonomik dengelerin de oluşması bakımından önemlidir. Temel amaç dengenin korunması, yörenin tanıtılması, tarım alanlarının korunması olsa da ikincil amaç, kırsal bölgelerde yaşayan bireyler ve aileler için istihdam olanaklarının geliştirilmesi olmaktadır. Çünkü tarım turizmi ile uğraşan çiftlik sahiplerinin çoğunun birincil kaynağı tarımdan ikincil gelir kaynağı ise turizmden elde edilen gelirlerdir.

Buğday Ekolojik Yaşam Derneği, TATUTA (Tarım, Turizm, Takas) projesiyle, Türkiye de bulunan TATUTA çiftlikleri ziyaret etmek isteyen kişilere rehberlik etmektedir. Buğday Ekolojik Yaşam Derneği tarafından oluşturulan veya daha sonra Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ile tanışıp derneğe üye olan TATUTA çiftliklerde tarım turizmi ve gönüllü bilgi, tecrübe takası, kısa adıyla TATUTA projesinin temel amacı, ekolojik tarım ile geçinen çiftçi ailelerine mali, gönüllü iş gücü ve bilgi desteği sağlayarak ekolojik tarımı desteklemek, toplum geneline yaymak, toplumda teşvik etmek ile birlikte organik tarımda ve kırsal turizmde sürdürülebilirliği sağlamaktır.

Yürütülen bu tez ile Doğu Anadolu Bölge'sinde TATUTA projesine üye olmuş iki çiftlikte yapılan araştırmada TATUTA projesinin amacına ne derecede ulaştığı incelenmiştir. Bu doğrultuda, TATUTA tarım yapan ve faaliyetlerini tarım turizmine açmış olan TATUTA çiftlikleri ve TATUTA deneyimleri, özel olarak bölgede yer alan Erzincan ve Erzurum'daki iki çiftlik üzerinden irdelenmiştir.

TATUTA projesine üye olan çiftliklerin ikisinde de ekolojik tarım yöntemleri uygulandığı ve organik üretim yapıldığı görülmektedir. Çiftliklerin bulunduğu Erzurum ve Erzincan illerinin turizme uygun iklim, doğal kaynak ve bozulmamış bir çevreye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Ancak yerinde yapılan doğrudan gözlemde çiftliklerin tanınırlıklarının az olduğu ve şehir merkezlerine uzak olduğu gözlemlenmiştir. Çiftliklere ulaşmakta zorluklar yaşandığı deneyimlenmiş; Civelek (2013)'ün çalışmasında olduğu gibi alt yapı, üst yapı çalışmalarına önem verilmesi gerektiği görülmüştür. Bunun yanında çiftliklerin şehrin turizm haritalarında bulunmadıkları, şehrin çoğu yerinde yönlendirici tabelalarında olmadığı da gözlemlenmiştir.

Yaşanacak bir mekân olarak kurulan TATUTA çiftliklerden Yalçın Çiftliğinin kurulurken ticari amacı olmadığı daha çok TATUTA misyonuna bağlı olduğu; Pehlivanlı çiftliğinin kuruluş amacının ticari olduğu, daha sonra Buğday Ekolojik Yaşam Derneği ile tanıştıktan sonra onun da TATUTA misyonla hizmet vermeye başladığı görülmüştür. Çiftlikler yılın farklı aylarında gönüllü ve konuk kabul etmektedirler. TATUTA ana web sayfası incelenmiş ve iki çiftliğe de ait sadece bir görsel bulunduğu görülmüştür. Yalçın çiftliğinin kendine özel web sayfası bulunurken, Pehlivanlı Alabalık çiftliğinin ise web sayfasının bulunmadığı gözlemlenmiştir. Çiftliği ziyaret etmek isteyen kişilerin çiftlik hakkında bilgiye erişiminin olması ve pazarlamanın sağlanması açısından çiftliklerin kendilerine ait web sitelerini kurması önemlidir. Çünkü yeni nesil ziyaretçiler için bu durum önemlidir. Benzer

biçimde Artuğer ve arkadaşları (2013), ekolojik çiftliklerinin pazarlanması ve tanıtılmasında, çiftliklerin kişisel web sitelerinin olmaması ve her çiftliğin faaliyetlerini tanıtan web sayfalarına sahip olması gerektiğinin dile getirmiş; aynı zamanda Yılmaz (2008)'da bu konuyu destekler ifadelerde bulunmuştur. Bu açıdan biraz zayıf kalmış görülen iki çiftliğin, ziyaretçiler için doğrudan bağlantı kurmasına da olanak sağlayacak, internet, web sayfası, broşür vb. araçları geliştirmesi önemlidir.

İki çiftlik de hem gönüllü hem de konuk kabul etmektedir. Konuk olarak yapılan ziyaretlerde belirli bir ücret ödenirken, çiftliklerde gönüllü olarak, bilgi-tecrübe-takas deneyimi yaşayan bireyler belirli çalışma şartlarıyla birlikte yeme-içme ve yatma dâhil ücretsiz konaklayabilmektedirler. Ücretsiz konaklama yapmak isteyen bireyler Buğday Ekolojik Yaşam Derneği üzerinden rezervasyon yaptıktan sonra çiftlik sahibinin uygunluk vermesinden sona kalabilmektedir.

Görüşme yapılan iki çiftlik de aile çiftliğidir. Çiftlik sahiplerinin TATUTA projelerine dâhil olma nedenleri ise işgücünün sağlanmasının yanında çiftlik sahiplerinin ekolojik tarıma olan özel ilgileri ve bunu yaşama ve yaşatma istekleridir. Projeye dâhil olduktan sonra iki çiftlikte de işgücüne olan ihtiyaç azalmış ve bu sayede iki çiftliğin gelişmesine olumlu katkı sunmuştur. TATUTA 'ya üye olunduktan sonra her iki çiftliği de gelen ziyaretçi sayısında artış sağlanmıştır. Bununla birlikte, sosyo-kültürel anlamda çiftliği ziyaret eden misafirlerle yerli halk arasında etkileşim gerçekleşmiş ve bilgi alışverişleri neticesinde hem konuklarda hem de yerli halk da ekolojik tarımla ilgili bir bilinç oluştuğu gözlemlenmiştir. Benzer biçimde; Şimşek (2016) Alternatif Bir Ekolojik Yaşam Modeli: TATUTA (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) Projesi adlı yüksek lisans tezinde; TATUTA çiftliklerinde konaklayan bireylerde TATUTA ile ilgili bilincin oluşup oluşmadığı konusu üzerinde çalışmış ve ziyaretçilerin farkındalık ve bilinç seviyelerinin olumlu yönde geliştiğini bulmuştur.

Çiftlik sahipleri ile yapılan görüşmelerde TATUTA projesinden beklentiler; iş gücü ihtiyacının daha çok karşılanması, TATUTA 'ya üye çiftlik sayılarını artırma, bilgi alışverişinin sağlanması, yerli tohumların yaygınlaştırılması ve üretilen ürünlerin insanlarla buluşturulabilmesi olarak yoğunlaşmıştır. Çiftlik sahiplerinin projeye olan bakış açıları olumludur. Görüşme yapılan iki çiftlik sahibi de projeye dâhil olmayan diğer çiftliklere TATUTA projesine üye olmaları konusunda tavsiyede bulunmuşlardır. Çiftliklerin gelirlerinin çoğu yürüttükleri tarımsal ve hayvansal faaliyet ve ürünlerden elde edilse de özellikle ücretli

konaklamanın da bir gelir alternatifi haline geldiği görülmüştür. Bu unsurun Pehlivanlı Alabalık Çiftliğinde daha fazla olduğu değerlendirilmiştir.

TATUTA çiftlik projesi ile tanışmamış olan gönüllülerde, proje ile tanıştıktan sonra, kırsal yaşamı deneyimleme, tarımsal ve hayvansal üretim işleri ile ilgili deneyim sahibi olmaları sağlanırken; daha önce köy hayatı yaşayan katılımcılarda ise özlem giderme ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Bunu destekler nitelikte; Şekerli (2018), *Tarım Turizmi (TATUTA) Projesi Kapsamında Faaliyet Gösteren Ekolojik Çiftliklerde Bir Araştırma: İzmir İli Örneği* adlı yüksek lisan tezinde; TATUTA ile yürüyen turizm anlayışında ziyaretçiler için temel amacın, kentten uzaklaşıp, kendiyile ve doğayla baş başa kalma motivasyonunun yanında, yöreyi ve kültürleri tanıma amaçlı yeni tatil anlayışları olduğunu ortaya çıkarmıştır. Çiftliklerde gerçekleştirilen aktivitelerde çiftlik sahibinin deneyimine göre ve çiftliğin bulunduğu coğrafyaya göre değişkenlik görülmektedir. Yine serbest zaman etkinliklerinde çiftliğin bulunduğu ile göre etkinliklerde değişiklik göstermektedir.

TATUTA projesine dâhil olan çiftliklerin bölgenin tanıtılmasına olumlu katkı sunduğu yerinde görülmüştür. Projeye dâhil olan çiftlikler çoğunlukla proje kaynaklı doğrudan bir gelir sağlamasa bile birlikte işgücü ihtiyacını karşıladığı için dolaylı bir gelir elde etmektedir. Yine projeye dâhil olan çiftliklerde hem konuklar hem de yerel halk tarafından takdir edilip desteklendiği, bu durumun çiftlik sahiplerinin motivasyonlarına olumlu etki yaptığı görülmüştür.

TATUTA projesiyle konuk olarak çiftlik sahipleri, buralarda kalan bireylerde çevre bilincinin ve çevreye karşı daha sorumlu olma isteklerinin arttığını dile getirmişlerdir. Yine bazı bireylerde de kendi köylerinde ekolojik tarım yapma, çiftlik kurma isteklerinin oluştuğunu gözlemlediklerini ifade etmişlerdir.

Genel olarak TATUTA projesine dâhil olmuş her iki çiftlikte de yapılan çevre gezilerinden ve serbest zaman etkinliklerinden, doğal ortamı yaşama zamanlarından memnuniyet duyulduğu gözlemlenmiştir. Her iki çiftliği ziyaret eden özellikle yerli turistlerin sabah erken işgücüne katılmadan az da olsa şikâyet ettikleri, yabancı konuklarda bu durumun oluşmadığı görülmüştür. Yine her iki çiftliği ziyaret eden konukların yaş guruplarının değişkenlik gösterdiği, ancak çocuklu ailelerin daha fazla olduğu, Pehlivanlı Alabalık Çiftliğine daha çok yerli konukların geldiği, Yalçınar çiftliğine yabancı konukların da geldiği gözlemlenmiştir. Konaklama yerlerinin benzer özellikler ve benzer içerikler içerdiği, her iki

çiftliğinde üç öğün yemek çıkardığı, çevre gezileri ve konuklar için serbest zaman etkinlikleri planladığı görülmüştür.

Yalçiner ve Pehlivanlı Çiftliklerinde uygulanan TATUTA projesinin amacına ulaştığı, çiftlik sahiplerinin memnuniyet algılarının yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Projenin veriminin daha da artması için, projeye dâhil olan çiftliklere yakın yerlerde organik pazarların kurulması, çiftlik kapasitelerinin artması gerek devlet gerekse de gönüllü bağışçıların sayısının artması, çiftliklerde yapılan aktivitelerin çeşitlendirilmesi ve yörenin doğal korunumun sağlanması gerektiği sonuçları ortaya çıkmıştır. Yine ulaşım ve yönlendirici tabelaların olması, kültür ve turizm haritalarında bu çiftliklerin yer edinmeleri gerektiği fikrine ulaşılmıştır. Bu Bağlamda Malkanthi ve Routry(2011)'nin Sri Lanka'da tarım turizmi üzerine yaptıkları araştırmada konuyu destekler sonuçlar bulunmuşlardır. Alt yapı gelişimi, çiftçilerin eğitim ve öğretimine önem verilmesi, tarım kredisi ile devlet desteğinin sağlanmasının önemli olduğu anlaşılmıştır. TATUTA çiftliklerinde, genel olarak tarımsal faaliyetlerin yapıldığı ve ancak hayvancılığa dair daha az faaliyetin olduğu ancak bununla birlikte Pehlivanlı Alabalık Çiftliğinin hayvancılık üzerinde de çalıştığı gözlemlenmiştir. Tarım turizmi çiftliklerinin tematik olarak yaygınlaşması çiftliklere olan ilginin artabileceği düşünülmektedir ve bu bağlamda bazı aşağıda sunulan öneriler geliştirilebilir;

- Engelsiz tatil çiftlikleri, sağlıklı yaşam çiftlikleri, şarap odaklı çiftlikler gibi dünyada örnekleri bulunan çiftlik türlerinin yaygınlaşması, bu konulara ilgi duyan bireyler tarafından tercih edilme nedenleri olacağı düşünülmektedir.
- Çalışmada tarım turizmi alanında faaliyet yürüten çiftliklerin tanıtım faaliyetlerin yetersiz olduğu, kırsal ve tarım turizminin turizm içindeki payını arttırmak için gerek çiftlik sahipleri eliyle, gerek se de yerel ve merkezi yönetimlerce tanıtım faaliyetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir.
- Kırsal turizmin kırsal kalınma ile doğrudan ilişkili olması nedeniyle, kırsal turizme gerekli önemin verilmesi gerekmektedir.
- Çiftliklerin turizm potansiyelinin fazla olmasına karşın, potansiyellerinin çok altında konuk ve misafir ağırlandığı ve buna mukabil az sayıda personel çalıştırıldığı yerinde görülmüştür. Çiftlik potansiyellerinin çiftlik sahiplerince fark edilmediği bunun da temel nedeninin tarım turizmi konusunda bilgi ve tecrübe eksikliğinden kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Tarım turizmi konusunda çiftlik sahiplerine eğitim verilmesi bu sorunun çözümüne katkı sunacaktır.

- Çiftliklere yerel ve merkezi hükümetlerce yeterli yatırım ve teşvik verilmediği, yeterli teşvik ve yatırım desteği sağlanırsa turizm potansiyellerinin yükseleceği öngörülmektedir.
- Her iki çiftlikte de çiftliklerin şehirlerin turizm haritasında olmadığı, aynı şehirde yaşayan insanların bile çiftlikleri çok tanımadığı görülmüştür. Bu nedenle turizm potansiyeli olan yerlerin, şehirlerin turizm haritalarında olması gerektiği fikrine ulaşılmıştır.
- Çiftliklere ulaşımın kolay olması, gönüllü ve ziyaretçilerin çiftliği daha çok tercih etme nedeni olacağından, çiftliklerin bulunduğu bölgenin alt yapı- üst yapı sorunlarının çözülmüş olması çiftliklerin turizm potansiyellerini yükseltecektir.
- Çiftliklerin yerel pazarlarda da ürünlerini pazarlamadıkları, yerel pazarlarda ürünlerini pazarlamaları gerektiği fikrine ulaşılmıştır.
- Ulusal düzeyde olduğu gibi ülkemizde de tarım turizmi faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi, tematik çiftliklerin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tez, TATUTA projesine dâhil olan tüm çiftliklerin sahipleri ya da yöneticilerini kapsamıştır. Bu alanda bundan sonra yürütülecek çalışmaların tarım turizmi bağlamında hem çiftlik sahiplerinin hem de konukların görüşlerini eşleştirerek ve bölgesel karşılaştırmalar yapılarak derinleştirilmesinde fayda olacağı değerlendirilmektedir. Böyle çalışmaların tarım turizmi ve TATUTA çiftliklerin sürdürülebilirliği konusunda da yardımcı olacağı açıktır.

KAYNAKÇA

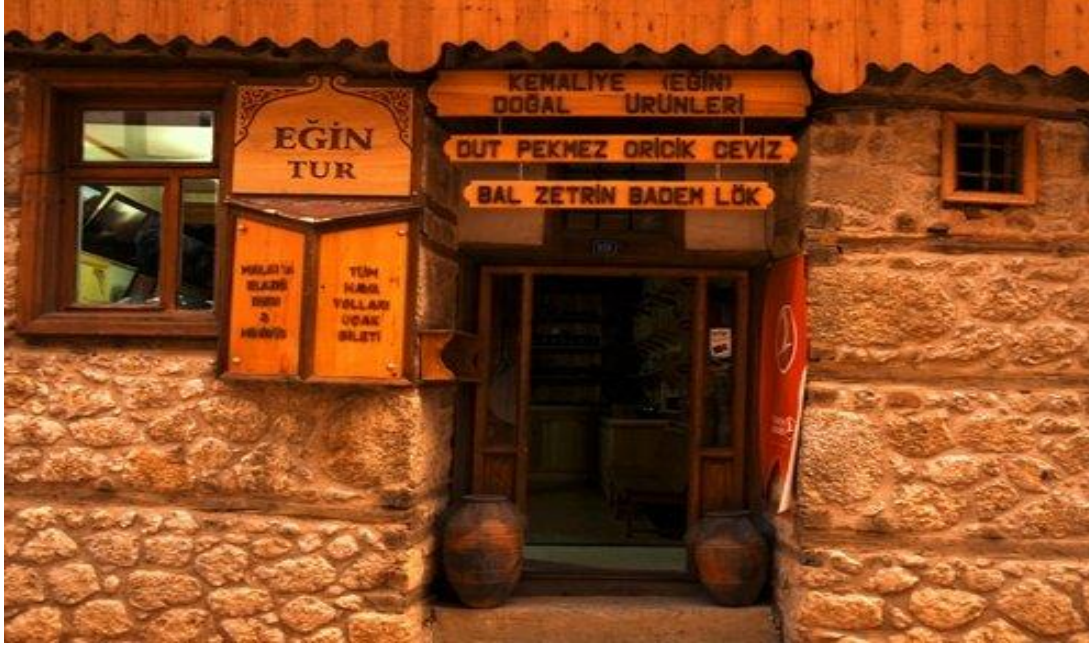
- Aktürk, E. ve Gültekin, S. (2021). Erzurum'da Turizm Talebini Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi: Panel Veri Analizi. *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(1), 187-201
- Akyol, S. Türeci, E. Çetintaş, S. C.& Hancı, M. (2021). Content Of This Journal Is Licensed Under A Creative Commons Attribution-Noncommercial 4,0 International License. Effects Of Analgesia-Sedation Akyol Et Al. Effects Of Analgesia-Sedation On The Relationship Between Nkg2d And ItsLigandsMıca, Mıcb. *Cerrahpaşa Medical Journal*, 45(2), 95-100.
- Albez, A.& Murat, A. K. I. N. Palandöken Lojistik Köyü'nün Erzurum'un Sosyo-Ekonomik Yapısına Katkısı. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 137-158.
- Ammirato, S.&Felicetti, A. M. (2014). The Agritourism As A Means Of Sustainable Development For Rural Communities: A Research From The Field. *The International Journal Of Interdisciplinary Environmental Studies*, 8(1), 17-29.
- Artuğer, S. Özkoç, A. G. Ve Kendir, H. (2013). Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas) Çiftliklerinin Pazarlanması Ve Tanıtılması İçin Öneriler.
- Atasoy, E. (2010). Federal bölgelere göre Rusya'nın nüfus ve etnocoğrafya özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(19), 183-219.
- Aydın, O. (2012). AB'de Kırsal Turizmde İlk 5 Ülke Ve Türkiye'de Kırsal Turizm. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, (2), 39-46.
- Baipai, R. Chikuta, O. Gandiwa, E. ve Mutanga, C. N. (2021). A Critical Review Of Success Factors For Sustainable Agritourism Development. *Afr. J. Hosp. Tour. Leis*, 10, 1778-1793.
- Barbieri, C. (2013). Assessing The Sustainability Of Agritourism İn The Us: A Comparison Between Agritourism And Other Farm Entrepreneurial Ventures. *Journal Of Sustainable Tourism*, 21(2), 252-270.
- Civelek, M. Dalgın, T. Çeken, H.Ekiztepe, B. (2013). Menemen Yöresinde AgroTurizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *International Journal Of Social And Economic Sciences*, 3(2), 01-07.
- Civelek, M. Dalgın, T.& Çeken, H. (2014). Agro-Turizm Ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki Agro-Turizm Alanlarında Bir Araştırma. *Turizm Akademik Dergisi*, 1(1), 15-28.
- Çanga, A. Ç. Kutlu, T. ve Çalışkan, H. (2018). Tarım Turizminin Dünyada Ve Türkiye'deki Uygulamaları. *Uluslararası Turizm Ekonomi Ve İşletme Bilimleri Dergisi*, 2(2), 450-457.
- Çıkin, A. Çeken, H. ve Uçar, M. (2009). Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi, Agro-Turizm Ve Ekonomik Sonuçları.

- Doğan, S. Güngör, M. Y. ve Güngör, O. (2018). Yiyecek-İçecek Hizmetlerinin Değerlenmesinde Kuşaklararası Farkların Belirlenmesi: Lara-Kundu Otelleri Üzerine Bir Araştırma. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 2 (Ek1), 616-629.
- Douglas, N. ve Derrett, R. (2001), *Special Interest Tourism*, JohnWiley & Sons Australia Ltd. Singapore.
- Elmas, B. Akkuş, Ç.& Cengiz, G. (2013). Erzurum İli Temel Ve destekleyici turistik ürün çeşitlerinin değerlendirilmesi. *LAÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 84-109.
- Gössling, S. Mattsson, S. (2002). Farm tourism in Sweden: Structure, growth and characteristics. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 2(1), 17-30.
- Grefe, X. (1994). Is Rural Tourism A Lever For Economic And Social Development. *Journal Of Sustainable Tourism*, 2(1-2), 22-40.
- Gümüş, M. (2015). *Yerel Halkın Bakış Açısıyla Kırsal Kalkınmada Tarım Turizmi: Tekirdağ İli Örneği* (Master'sThesis, Namık Kemal Üniversitesi).
- Gün, A.(2021) (*Erzincan.Meb.Gov.Tr*)81 Çalıkuşu Erzincan: 22
- Karafaki, F. Ç. ve Yazgan, M. E. (2012). Kırsal Turizme Kavramsal Yaklaşım, Kırsal Turizmin Önemi ve Etkileri. *International Journal Of Social And Economic Sciences*, 2(2), 55-58.
- Kozak, M. A. (2012). *Genel Turizm Bilgisi*. Anadolu Üniversitesi.
- Kunt, S. (2015) *Küba'da Sürdürülebilir Kent Tarımı*, İnsan Yayınevi, İstanbul.
- Küçükaltan, D. (2002). Tarım Turizmi Ve Türkiye'de Tarım Turizmi İşletmeciliği Cilt I. I. *Turizm Şurası Bildirileri*. Ankara: Turizm Bakanlığı. Cilt: 143-159
- Mahmoodi, M. Roman, M. ve Prus, P. (2022). Features And Challenges Of Agritourism: Evidence From Iran And Poland. *Sustainability*, 14(8), 45-55.
- Malkanathi, S. H.& Routry, J. K. (2011). Potential for agritourismdevelopment: Evedance from Sri Lanka.
- Mironkina, A. Y. Kharitonov, S. S.Podkovyrov, I. Y.Zueva, V. Y.Streltsova, V. A. (2022). Russian Agritourism: Ways Of Development And GeneratingIncome. In *Iop Conference Series: Earth And EnvironmentalScience* (Vol. 953, No. 1, P. 012039). Iop Publishing.
- Oral, S.& Başarır, A. (1995). Alternatif Turizmin Önemi, Türkiye'de Alternatif Turizm Çeşitleri Ve Kapadokya'da Uygulanabilirliği. *Nevşehir Turizm İşletmeciliği Ve Otelcilik Yüksekokulu Hafta Sonu Seminerleri II: Kapadokya'nın Turistik, Kültürel Potansiyeli Ve Pazarlama Sorunları*, 22, 24.
- Özlem, T. A. N. (2012). Kırsal Kalkınmada Turizmin Rolü Ve İğneada'nın Turizm Potansiyeli. *Karamanoğlu MehmetBey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2012(1), 141-147.
- Poyraz, Y. (2020). *Tatuta' ya Bağlı Çiftliklerde Alternatif Yaşam Deneyimi Ekotopya Düşüncesi Ve Gönüllü Motivasyonu* (DoctoralDissertation, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Savgın, E. C. (2016). Çiftlik Turizmine Yönelik Kavramsal Bir Model Önerisi.

- Sayılan, H. (2014). Chapter Seventeen Relationship Between The Concept. *Tourism, Environment And Ecology In The Mediterranean Region*, 231.
- Kaçar, M. E. ve Selçuk, G. N. (2022). TRA1 Bölgesinin Turizm Potansiyelinin Bölgesel Kalkınma Politikaları Açısından Değerlendirilmesi. *Current Perspectives in Social Sciences*, 26(1), 112-117.
- Soykan, F. (2001). Ege Bölgesi'nden Kırsal Turizme Özgün Bir Örnek: Şirince Köyü (Selçuk/İzmir). *Maltepe Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1, 151-176.
- Soykan, F. (2002). Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Etkileri Ve Türkiye. *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu*, 25, 27.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1). Ocak Sayı:192, 28-31
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1). Mart Sayı:193, 9-13
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1). Nisan, Sayı:194, 4-13
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1) Ocak Sayı:192, 28-31
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(1) Mart, Sayı:193, 9-13.
- Soykan, F. (2003). Kırsal Turizm Ve Türkiye Turizmi İçin Önemi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 12(Nisan, Sayı:194, 4-13
- Şahbudak, E.& Şimşek, O. (2017). Alternatif Bir Ekolojik Yaşam Modeli: Tatuta (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) Projesi. *Journal Of Current Researches On Social Sciences*, 7(3), 313-332.
- Şekerli, S. (2018). *Tarım Turizmi (Tatuta) Projesi Kapsamında Faaliyet Gösteren Ekolojik Çiftliklerde Bir Araştırma: İzmir İli Örneği* (Master's Thesis, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Şimşek, O. (2016). *Alternatif Bir Ekolojik Yaşam Modeli: Tatuta (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi Ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası) Projesi* (Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- Williams, P. Paridaen, M. Dossa, K ve Dumais, M. (2001). *Agritourism Market And Product Development, Status Report*. Ministry Of Agriculture, Food&Fisheries.
- Yıldırım, G. (2018). Kırsal Turizm Kapsamında Türkiye'de Çiftlik Turizminin Değerlendirilmesi: Tatuta Çiftlikleri Örneği.

EK-1: ÇİFTLİKLERE AİT GÖRSELLER

Yalçmer Çiftliğine ait Görseller

Fotoğraf 3: Yalçmer çiftliğine ait satış ofisi fotoğrafı

Fotoğraf 4: Yalçmer çiftliğine ait bir fotoğraf

Fotoğraf 5: Yalçiner çiftliğinde üretilen organik ürünlerden kayısı kurutmasına örnek fotoğraf

Fotoğraf 6: Yalçiner Çiftliğinde tarla ekim çalışmasını gösterir fotoğraf

Fotoğraf 7: Çiftlikte üretilen organik Dut Pestili fotoėrafi

Çiftliğe Ait Görseller / Erzurum –Pehlivanlı Alabalık iftliėi

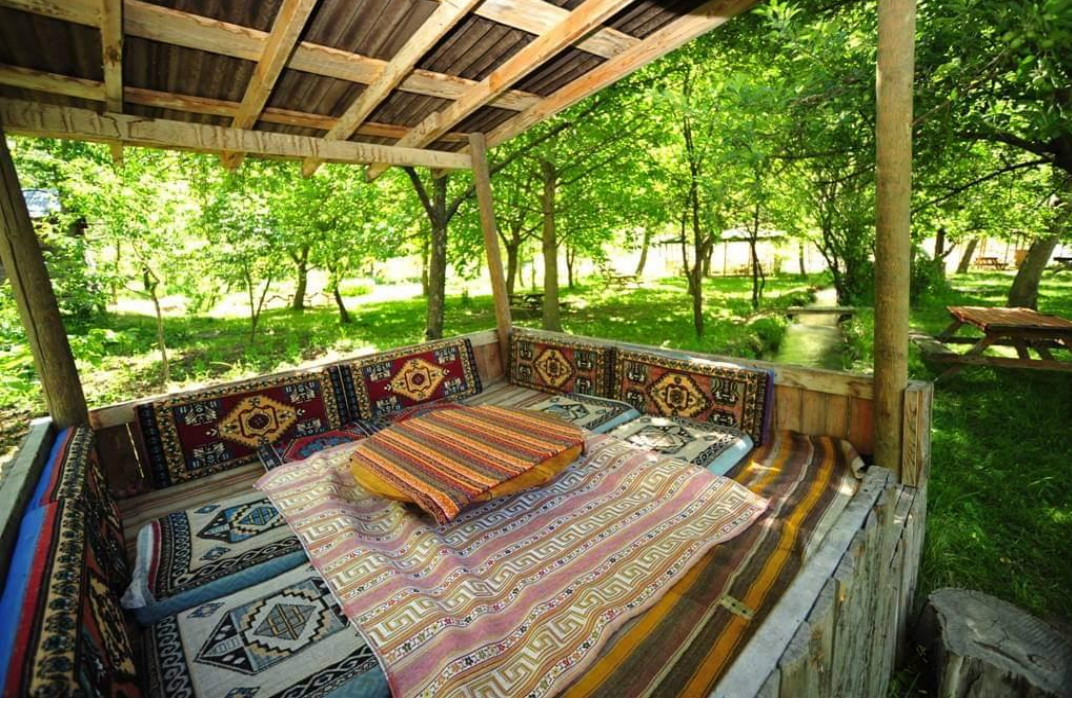
Fotoğraf 8: Pehlivanlı Alabalık tesisinde restoran için kullanılan mekna ait fotoğraf

Fotoğraf 9: Pehlivanlı Alabalık Çiftliğinde sunulan kahvaltıya ait fotoğraf

Fotoğraf10: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinde konaklama yapılan yere ait fotoğraf

Fotoğrafl 1: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinde dışarıda restoran hizmeti sunulan yer

Fotoğrafl2: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinde yemek hizmeti verilen çardaklara ait fotoğraf

Fotoğraf13: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinin kuşbakışı fotoğrafı

Fotoğraf14: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinin ürettiği kara değirmen ununu gösterir fotoğraf

Fotoğraf15: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinin genel görüntüsünü gösterir fotoğraf

Fotoğraf16: Pehlivanlı Alabalık çiftliğinin genel görüntüsü gösterir fotoğraf